

REVISTA CULTURII MOZAIC

APARE BILUNAR

Citiți în pag. VI-VII:

O POVESTE DE HANUCA
de I. L. ParejNI SE FAC DARURI...
de Șalom AlehemAnul X — Nr. 129 • 15 DECEMBRIE 1965 — KISLEV 5726 • 12 pagini, 1 leu
REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: BUCUREȘTI — STR. DIMITRIE RACOVITĂ, 8 TEL. 13.25.38

Zinduci de Hanuca

Rămășițe de ulei...

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Cercetătorii dezvoltării credințelor religioase la diverse popoare au reușit, de cele mai multe ori, să ajungă la o caracterizare psihologică a respectivei colectivități, orientându-se după literatura folclorică a acestor credințe. Suietul norodului, aspirațiile sale, s-au oglindit mereu în legendele ce s-au îngrămădit de-a lungul vremurilor în mijlocul său. Odissea lui Ulise sau exhibițiile atletice ale lui Hercule ne zugrăvesc tendința de expansiune și credința în măreția forței, din vechea Eladă. Clipa cînd Cezar aruncă zarurile spre a decide trecerea Rubiconului sintetizează neînrinatele pofte cuceritoare ale Romei antice. Întreaga mitologie a popoarelor oglindește mentalitatea, moravurile și, ca să utilizăm un termen la modă, „modul de viață” al epocii respective.

Ne amintim de această constatare cînd ajungem să aruncăm o privire asupra celei mai caracteristice și celei mai populare dintre minunile din literatura religioasă a iudaismului; aceea care prilejuiește sărbătoarea de Hanuca.

Specificul sărbătorilor noastre este că ele nu prăznuiesc bătălii pe cîmpul de luptă, victorii militare sau subjugări de popoare. Nici una din sărbătorile noastre nu apoteozază vreă figură eroică și nu preamărește fapte de arme. Elocvent exemplu îl constituie Pesahul — prăznuirea eliberării din robia egipteană — care nu evocă nici măcar o singură dată numele lui Moșe, figura principală a acestei epopei.

Singura sărbătoare care, s-ar părea, face excepție de la această regulă e Hanuca. Evenimentul care a prilejuit festivitatea a fost victoria Macabeilor împotriva lui Antiohus, iar personajul care prin vitejia și neînfricarea sa a salvat poporul e Iehuda Hamacabi.

Totuși, izbinzile militare nu constituie obiectul sărbătorii, nici o rugăciune și nici un imn nu evocă pe comandantul de oști Iehuda. În locul acestora, simbolul zilelor de Hanuca sînt... rămășițe de ulei.

„Candela cu ulei a ars și a luminat. Dușmanul a pingărit-o, a risipit uleiul și lumina candelăi a fost prujeiduită. Rămășițele de ulei care au scăpat de profanare au izbutit să răspîndească mai multă lumină decît le permiteau resursele în mod normal și astfel să acopere golul ivit prin risipirea de ulei ce s-a produs.

„Candela cu ulei a ars și a luminat. Dușmanul a pingărit-o, a risipit uleiul și lumina candelăi a fost prujeiduită. Rămășițele de ulei care au scăpat de profanare au izbutit să răspîndească mai multă lumină decît le permiteau resursele în mod normal și astfel să acopere golul ivit prin risipirea de ulei ce s-a produs.

„Candela cu ulei a ars și a luminat. Dușmanul a pingărit-o, a risipit uleiul și lumina candelăi a fost prujeiduită. Rămășițele de ulei care au scăpat de profanare au izbutit să răspîndească mai multă lumină decît le permiteau resursele în mod normal și astfel să acopere golul ivit prin risipirea de ulei ce s-a produs.

„Candela cu ulei a ars și a luminat. Dușmanul a pingărit-o, a risipit uleiul și lumina candelăi a fost prujeiduită. Rămășițele de ulei care au scăpat de profanare au izbutit să răspîndească mai multă lumină decît le permiteau resursele în mod normal și astfel să acopere golul ivit prin risipirea de ulei ce s-a produs.

ce l-au studiat; Hitler a răspîndit ruguri în toate țările pe care le-a cucerit. Cu toții au crezut că au izbutit să coboare bezna asupra omenirii.

Cu toții s-au înșelat, căci întotdeauna a rămas, מִנְּחָה, cite o candelă miraculoasă. Minunea s-a repetat într-una. Candela cea modestă, scînteia care mocnea sub cenușa ruinelor a izbutit să aprindă din nou flacăra, iar forța ei a devenit și mai puternică decît a fost înainte de cataclism.

Rămășițe de ulei... De cite ori nu ne-au fost secerate rîndurile de coasa nemiloasă a morții! O tragică noțiune ne-a însoțit pașii în decursul miilor de ani: „Rămășițe care s-au salvat”.

Profețul Zacharia exprimă pe drept cuvînt cutremurătoarea imagine a destinului nostru istoric în versetul וְהָיוּ זֵיתֵי הַנֵּר וְהָיוּ זֵיתֵי הַנֵּר „Acesta e un tăciune salvat din foc” (Zacharia 3—2). Da! Un tăciune pe care flăcările l-au cuprins, dar nu l-au mistuit. În ultima clipă, el a fost smuls de la pierzanie.

Hanuca cu a sa Menora care luminează căminele noastre în serile care preced cele mai lungi nopți, ne vestește, an de an, această minune a supraviețuirii, a înnoirii, a speranței.

Simbolul de Hanuca? Nu e nici o sabie cu sînge, nici un chip de conducător de oști adorat. E o candelă, o rămășiță de ulei.

Matitlahu cheamă poporul la luptă

desen de Gustave Doré

De același artist sînt și celelalte ilustrații de Hanuca pe care le publicăm în acest număr.

MODIIN — LEAGANUL HASMONAIMILOR

biblică și post-biblică a avut o istorie nu mai puțin zbuciumată decît poporul evreu. Orașe și sate au fost șterse de pe fața pămîntului, altele noi au luat ființă și toate au împrumutat noi și noi denumiri în decursul anilor. Știința modernă depune eforturi extraordinare pentru a regeși în solul și subsolul Palestinei vechile așezăminte omenști pomenite în Biblie.

Este ceea ce s-a întimplat cu orașul Modiin, pomenit în cărțile Macabeilor, în Talmud și Midraš ca oraș de reședință a lui Matitiah ben Iochanan, părintele Macabeilor, și ca leagăn al marelui revoluții hasmonaite. Nici măcar numele nu-i este redat la fel în diversele izvoare. Întîlnim Modiin, alături de Modait, Madiim, Modaim și Modit; astăzi ne este imposibil să stabilim care dintre aceste variante este cea autentică.

Nicăieri în Biblie nu este pomenit orașul Modiin. Numele apare pentru prima oară în cartea Hasmonaim-ilor pentru a desemna orașul în care s-a născut și în care a trăit Matitiah, tatăl celor cinci eroi ai mișcării hasmonaite. Mai tîrziu, orașul este pomenit în legătură cu prima ciocnire serioasă între Macabei și armata lui Gorgias, elinul. Lupta a avut loc pe pîrîmîșurile lui Beit-Choron, care privesc spre Modiin. Localizarea este de mare importanță, permițînd stabilirea cu aproximație a poziției orașului pe hartă. Ea trebuia să fi fost situată undeva la vest de Ierusalim.

La Modiin au fost aduse osemintele lui Matitiah spre a fi înmormîntate acolo. Alături de el au fost înmormîntați și fiii lui căzuți pe cîmpul de bătăie. Șimon, al treilea domitor macabeu, a clădit la Modiin, pe mormîntul părintelui și fraților săi „un monument mare din pietre cioplite pe ambele laturi, peste care a ridicat sapte stîlpi, încadrînd mormintele tatălui său, al mamei sale și ale celor patru frați ai săi, acoperindu-le cu plăci de piatră mări, gravate, purtînd întru amintire veșnică chipuri de arme și vapoare privind spre mare. Monumentul se află în Modiin pînă în zilele noastre”. (Macabei I, 13,27—28).

Lîngă Modiin a mai avut loc o ciocnire între fiii lui Șimon (Iehuda și Iochanan) și generalul elin Candebes. „Candebes își avea tabăra la Iavne, fiind despărțit de tabăra adversă printr-o albie”.

Numele orașului apare și în Mișna, definind hotarul apusean al Ierusalimului — el fiind situat pe șoseaua principală care lega Lud-ul (Lyda) de Ierusalim: „Acela care pornea din Modiin în zori ajungea spre seară la sacrificarea celei de a doua jertfe zilnice, la Ierusalim”.

Toate aceste indicii i-au făcut pe cercetătorii geografiei biblice să caute Modiinul în apropierea satului arab „Al Midia”, al cărui nume are o bizară asemănare cu numele orașului căutat. Ceea ce însă a confirmat presupunerea savanților a fost o foarte importantă descoperire arheologică, care a elucidat

(continuare în pag. 4)

LIGA DE PRIETENIE ISRAEL-REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Cetățenii israelieni originari din România nu-și uită țara unde au văzut lumina zilei și de care-i leagă altele amintiri. Ei sînt domiciliți în cu-nouăscă viața nouă a poporului român, realizările sale pe toate tărîmurile, iubitori ai limbii, artei și culturii românești, ei se bucură de orice prilej ce le este oferit de a asculta un cîntec popular, de a citi o carte scrisă de un clasic sau de unul din maeștrii contemporani ai cuvîntului românesc.

Liga de prietenie Israel-Republica Socialistă România constituie o expresie a acestui interes. Manifestările ei — conferințe, simpozioane,

prezentări de filme, audii muzicale etc. — atrag întotdeauna un public numeros.

Recent, sub auspiciile Ligii, a fost inaugurat ciclul de conferințe „Scriitori români progresiști” în cadrul căruii personalități ale culturii israeliene vor ține prelegeri despre marile figuri ale literaturii române. Pînă în prezent au fost ținute prelegerile: „Tudor Arghezi, poet al secolului nostru” de prof. Tesu Selomovici și „Mihai Ralea, contemporanul” de prof. Moșe Katz.

Manifestările au fost prezidate de scriitorul Lascăr Șaraga.

PREMIILE NOBEL

1965

Printre laureații înaltului premiu internațional sînt medicii Francois Jacob și Andrei Lwoff, de la institutul Pasteur din Paris. Ei au fost premiați pentru cercetările lor în domeniul geneticii.

Alți doi laureați sînt fizicieni: dr. Richard Feynman, de la California și dr. Julius Schwinger, de la universitatea Harvard.

125 de ani de la nașterea lui Avram Goldfaden

Avram Goldfaden, părintele teatrului evreiesc, s-a născut în anul 1840, în vechiul oraș Constantin din Rusia. Tatăl său, un umil ceasornicar, năzua să facă din fiul său un meșteșugar priceput. Dar tânărul Avram era plămădit din alt aluat. Cartea exercită asupra lui o atracție irezistibilă. După 8 ani petrecuți la seminarul rabinic din Jitomir, Avram Goldfaden ajunge la Simferopol, unde este angajat ca profesor la o școală a statului. După un timp se mută la Odesa, unde se însoră cu fiica scriitorului A. G. Werbel. Duhul peregrinării nu-i dă, însă, pace și ia-l la Lemberg, unde face să apară o revistă umoristică în limba idiş, printre primele probabil în istoria publicisticii evreiești.

La izbucnirea războiului ruso-turc din 1877 Goldfaden vine în România, unde începe marea perioadă a vieții sale. La Iași face cunoștință cu o trupă de cîntăreți „Broderi”, care-și câștigă existența distrind publicul prin circumi și cafele. Observind entuziasmul ce-l stîrșește cupletele și cîntecele în limba idiş, Goldfaden are ideea creării unui teatru în această limbă cu dirigența, pasiunea și perseverența proprii premergătorilor, Goldfaden pășește pas cu pas către realizarea ideii sale. Stringind în jurul său un grup de entuziaști ca și el, înghetează prima trupă de teatru în limba idiş. Sîntem la Iași, în anul 1877, la grădina „Pomul Verde”, intrată de atunci în istoria teatrului evreiesc. Goldfaden își deschide stagiunea cu piesa „Recruții”, inspirată, desigur, de evenimentele zilei.

Încurajat de buna primire de care s-a bucurat trupa, Goldfaden pleacă la București, unde-și continuă opera de pionierat, de data aceasta la grădina „Jignița”, intrată și ea în istoria teatrului.

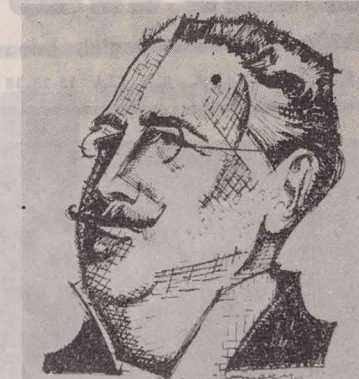
Energia și entuziasmul lui Goldfaden sînt inepuizabile. El e nu numai conducătorul teatrului, ci și autor, profesor, actor, impresar, sufler, regisor, compozitor

„Firul de aur” la T. E. S.

Cel mai prețios omagiu ce poate fi adus unui dramaturg este de a-l prezenta opera pe scenă. E tocmai calea pe care a ales-o Teatrul evreiesc de Stat din București pentru a celebra împlinirea a 125 de ani de la nașterea lui Avram Goldfaden. Tradus ad-literam Goldfaden înseamnă *fir de aur*, iar pentru cultura noastră — firul de aur pe care s-a înșălat primul capitol al teatrului evreiesc. E firul care ne duce la izvoarele artei noastre scenice. La clipa solemnă și emoționantă care marchează apariția teatrului evreiesc. Transcriind cu majusculă Firul de aur, Israel Bercovici — el însuși un pasionat al teatrului și întocmai ca ilustrul său predecesor ivit din mijlocul masei anonime de oameni cu un ascuțit simț al umorului și cu o mare sensibilitate față de famecul cuvîntului rostit sau cîntat — ne-a oferit ceva mai mult decît un spectacol izbit. Cu duioșia și umorul cu care nepotul se apleacă asupra unui album de familie, străduindu-se să descifreze trăsăturile desuete, dar atât de dragi ale bunicilor, I. Bercovici a căutat să descifreze pentru noi fizionomia personajelor goldfadeniene, mediu în care au evoluat, ideile, credința și aspirațiile lor. În această înțelegere delicată, el a recurs la colaboratorul cel mai avizat: la Goldfaden însuși, din opera căruia a folosit copios. Și aceasta a constituit una din premisele succesului.

Al doilea factor l-a constituit muzica inspirată a compozitorului Haim Schwartzman, care contribuie într-o largă măsură la crearea atmosferei epocii. După cum la reușita spectacolului au contribuit decorurile și costumele realizate cu fantezie și bun gust de Adina Reich.

În acest cadru actorii au însușit iarăși viață unui mare număr de personaje cu care demiurgul Goldfaden a populat odinioară universul său. În acest scop ei s-au folosit chiar de metoda ilustrului lor predecesor, adică au vorbit, au cîntat, au dansat, au gesticulat, au rîs, au plîns — într-un cuvînt au recurs la toate posibilitățile artei scenice. Și astfel, rînd pe rînd s-au perindat pe scenă Șmendrik și Carolina, Mirale și Marcus, Hotmach și Vraji-toarea, Sulamita și Avesalom, Lot și Vaizus și încă multe alte personaje goldfadeniene. Ei sînt cei care i-a făcut să ridă și să plîngă pe buncii și părinții noștri. Dar oare numai pe ei? De ce să nu recunoaștem că, mai blazăți decît înaintașii noștri, veniți la acest spectacol cu ideea preconcepută că vom asista la un fel de ceremonie pioasă, dar totuși formală,

desen de M. H. MAXY

s.a.m.d. Simburele teatrului său era cupletul, foarte pe gustul publicului de atunci, imitat după șansonetele franțuzești, dar cu puternice elemente tradiționale evreiești.

La sfîrșitul războiului, Goldfaden se întoarce la Odesa, unde continuă activitatea teatrală. De data aceasta abordează un gen nou — opera istorică. Înzestrat cu un remarcabil simț al scenei și o bună cunoaștere a publicului, Goldfaden își construiește piesele cu măiestrie, presărîndu-le abundent cu cuplete și muzică.

Nevoia și — poate în egală măsură — neastămpărul său lăuntric îl împing pe Goldfaden să ia din nou calea pribegiei. De data aceasta el traversează oceanul, ajungînd, în America, unde se bucură de o primire însuflețită. Căci faima sa i-o luase înainte și masele de imigranți, printre care se aflau desigur nu puțini dintre vechii săi spectatori, erau averse de teatru. De un teatru în limba idiş, singura limbă ce le era accesibilă.

Dar nici oceanul nu e stăvilă în calea unor oameni cu un temperament clocotitor ca al lui Goldfaden. Și ia-l din nou în Europa, apoi iar în America, unde își consumă ultimul act al vieții, în anul 1908.

IEHUDA HALEVY

Rabi Iehuda Halevy este unul din cei mai mari poeți ai poporului evreu. S-a născut acum mai bine de 800 de ani în orașul Toledo, din Spania. De acolo el s-a mutat în sudul Spaniei, care era pe atunci centrul vieții evreiești, locul unde trăiau marile figuri ale iudaismului, erudiții Torei și poeții ebraici. Talentul remarcabil al poetului, precum și vasele sale cunoscute în domeniul limbii ebraice fură numaidecît recunoscute. În poemele sale, cetatea sfîntă a Sionului ocupă locul principal. Cîntul său intitulat „Trimite-mi, Sion, știre, despre fiii tăi aflați în pribegie” este celebru. Din perioada biblică nici un alt poet nu a cîntat cu atîta dragoste Ierusalimul și Tara Sfîntă.

Iehuda Halevy nu a scris numai despre Sion. El a compus poeme religioase, despre Dumnezeu, despre poporul evreu, despre lume și despre suflet, toate de o mare frumusețe. A scris poeme profane: despre prietenie, poezii de dragoste, cîntece de pahar, poezii umoristice etc.

Iehuda Halevy era de profesie medic și și-a cîștigat existența practicînd această profesie.

Gîndul la poporul său, la Tara Sfîntă, la diaspora, nu-i dădea odihnă. În anul 1140 el pleacă la drum, spre Palestina. Pe corabie el scrie poeme închinăte mării. El descrie micul vas pe care călătorește, descrie marea răscălită. Cîntînd versurile sale simți parcă briza mării și vutul valurilor...

Poetul ajunge în Egipt, ultima etapă înaintea Tării Sfinte. Puțin timp după sosire, el moare, în anul 1141, fără a putea să-și vadă visul împlinit.

Legenda povestește că Iehuda Halevy a ajuns pînă la porțile Ierusalimului, unde un ismaelit îl ucise trecînd cu calul peste el, în timp ce poetul îmbrățișa pîlîngind pietrele. Citiți în pag. 12-a textul în limba ebraică

RAMBAM, SALOM, ALEHÈM, BIALIK, INEDIȚI

Cercetînd arhivele Institutul pentru populațiile afro-asiatice de pe lîngă Academia de Științe a U.R.S.S. docentul Hilel Alexandrov a descoperit o seamă de manuscrise și documente inedite, de un imens interes pentru istoria culturii evreiești. Printre altele, a dat peste un mare număr de scrisori manuscrise ale lui Salom Alechem. H. N. Bialik, David Frisman etc.

Documentele au fost găsite în fondul Avram Gotlober, om de știință și publicist din a doua jumătate a secolului trecut, precum și în fondul Iehuda Leib Gordon și David Maghid.

În primul fond, Gotlober, sînt păstrate un mare număr de scrisori ale clasicului literaturii idiş Mendale Moïher Sforim, scrise în perioada 1859—1862, citeva scrisori ale lui Salom Alechem, precum și scrisori ale unor literați și publiciști din secolul trecut, printre care David Frisman, Nahum Sokolov, Alexander Zederboim, Iehuda Leib Levin și alții. Aceste materiale prezintă o mare valoare istorică, ilustrînd perioada cunoscută sub denumirea de Hascala, cînd cultura tradițională evreiască a venit în contact și a fost influențată de cultura modernă europeană.

Documentele cuprinse în fondul poetului Iehuda Leib Gordon (1830—1892) privesc, mai ales, traducerea vechilor scrieri iudaice în limba rusă.

De mare interes sînt documentele păstrate în cel de al treilea fond, David Maghid, dintre care nu puține sînt unicate.

Astfel, s-a păstrat un exemplar din „Tratatul de logică” al lui Maimonide, tradus în limba slavonă. În aceeași arhivă se păstrează și traducerea în limba rusă a altor două lucrări ale lui Maimonide și anume: „Cuvînt despre arta vorbirii potrivite” și „Tratatul medical”. Ambele lucrări au fost traduse din limba arabă de David Maghid, care s-a folosit în acest scop de manuscrisul original aflat în păstrarea Bibliotecii naționale din Paris.

Printre documentele păstrate în acest fond se află 28 scrisori inedite ale lui H. N. Bialik, 9 scrisori ale lui Salom Alechem, precum și numeroase alte scrieri ale unor publiciști și oameni de cultură bine cunoscuți.

Figuri dispărute Prim-rabinul Margulies

Istoria iudaismului romîn a cunoscut o serie de figuri de neuit. Legat de o aniversare, ne oprim asupra uneia din figurile remarcabile din trecutul apropiat. În ziua de 17 noiembrie 1965 (22 Heshvan 5726) s-au împlinit trei ani de cînd prim-rabinul Iacob Margulies a trecut dincolo de pragul vieții pămîntesti.

Este încă vie în amintirea tuturor personalitatea ilustrului dispărut, care timp de 66 ani a desfășurat o bogată și rodnică activitate pe tărîm religios și cultural, în calitate sa de conducător spiritual al Comunității Evreilor din Galați, precum și în calitate de membru al Consiliului superior rabinic.

Eminența Sa dl. Sefrabin dr. Moses Rosen, în predica sa funerară plină de înțeles, a scos în relief, în afară de calități deosebite unele aspecte legate de obîrșia Prim-rabinului Iacob Margulies, care, descinzînd dintr-o strălucită spiță de Cîrturar, avea în urma sa 18 generații de rabini.

După terminarea studiilor sale cu profesorul Bikel și în urmă ca discipol al rabinului Iellinek din Viena și al Marelui Rabin Zadok Kahn din Paris, a revenit în țară, ocupînd fotoliul rabinic al înaintașilor săi în anul 1896. Din acel moment, prodigioasa sa activitate a fost multilaterală. A fost preocupat de organizarea unei vieți religioase potrivit străvechii noastre învățăături, după cum a manifestat un interes deosebit pentru ridicarea culturală a tinerelor vîlăstare.

A fost dotat și a cultivat cu o rară multicolozitate nșușirile sale de orator, cîntînd și reușind întotdeauna să transmită auditoriului său tezele sale într-o formă literară demnă de relevat.

Prin grija Federației Comunităților Evreiești (M.), a Comunității Evreilor din Galați și a familiei ilustrului dispărut, pe mormîntul deschis în urmă cu trei ani, a fost așezat și sfîntul monumentul funerar în ziua de 4 Iulie 1965.

La această solemnitate au luat parte totuși acei ce au cunoscut pe vrednicul conducător spiritual, aducînd astfel cîntîre memoriei sale.

MICHEL SILBERMAN

JUBILEU UNIVERSITAR LA TIRGU-MUREȘ

Cu 20 de ani în urmă, pe harta culturală a României a apărut o nouă instituție de învățămînt superior: institutul de medicină și farmacie din Tirgu-Mureș. Această școală superioară a fost creată în cadrul măsurilor generale inițiate de statul popular în scopul îmbunătățirii asistenței medicale și al ridicării social-culturale a întregii țări.

Bilanțul celor două decenii este dintre cele mai bogate. În acest răstimp institutul din Tirgu-Mureș a dat țării aproape 2.300 de absolvenți, din care 2.000 medici și 300 farmaciști, bine pregătiți profesional. În prezent studiază aici 1.100 de studenți români, maghiari și de alte naționalități, care trăiesc și lucrează într-o frățească unitate. Ei au la dispoziție 4 cămine moderne, o cantină spațioasă. Mai mult de 60% dintre ei sînt bursieri.

EXPOZIȚIE ROMĂNEASCĂ IN S.U.A.

Timp de 6 săptămîni a fost deschisă la Washington expoziția de tapiserie românească, organizată în cadrul colaborării culturale româno-americane. Începînd din prima decadă a lunii ianuarie 1966, expoziția va fi prezentată și în orașul Chicago.

SUCESUL UNUI CINTĂREȚ DE OPERĂ

Baritonul romîn David Ohanesian a cîntat la deschiderea Stagiunii teatrului de operă din Atena în rolul lui Scarpia din Tosca, de Puccini. Despre măsura succesului obținut de cîntăreț vorbește faptul că în una din pauze a fost invitat în loja regală, fiind felicitat pentru interpretarea realizată.

MODERNIZAREA CĂILOR FERATE

Tehnica nouă este introdusă pe scară largă în sistemul feroviar român. Parcul de locomotive se îmbogățește cu locomotive electrice cu mare capacitate de tracțiune și care dezvoltă o viteză sporită. Vagoanele moderne fabricate în țară asigură un confort sporit pasagerilor. Totodată sînt în curs lucrări de sistematizare și de dezvoltare a nodurilor de cale ferată. Astfel, la nodul feroviar Birlad se execută centralizarea electro-dinamică, se construiesc clădirile pentru noua gară etc.

VECHIME : UN MILENIU

Pe valea Crișului Alb s-a făcut o interesantă descoperire arheologică. Cu prilejul unor săpături, muncitorii au descoperit la aproximativ un metru și jumătate sub nivelul apei o barcă de lemn cu prora ascuțită, lungă de aproximativ 12 m. Un colectiv de muzeografi de la muzeul regional Crișana a stabilit că este vorba de o barcă ce ar avea vechimea de peste un mileniu.

„ÎN ECLESIAST AM GĂSIT CONCEPȚIA MEA DESPRE LUME“

De vorbă cu profesorul
Oppenheimer

Profesorul american Oppenheimer este, neîndoios, unul din marii savanți ai epocii noastre. Și nu numai atât: el este deopotrivă și o mare conștiință. Lucru ce l-a dovedit din plin atunci când, conștient de riscurile pe care și le asumă, s-a împotrivit fabricării bombei cu hidrogen, atitudine de la care nu l-au putut abate nici presiunile, nici atacurile extremiste americane.

Cu prilejul vizitei pe care a făcut-o de curând în Israel, profesorul Oppenheimer a acordat un interviu în cadrul căruia a enunțat unele dintre ideile sale și din care reproducem mai jos fragmente.

— Mă poți întreba orice... Voi încerca să-ți răspund la ceea ce mă pricepi... Numai la ceea ce nu pricepi...

— Încă n-a spus nimic. De fapt a spus numai că nu știe multe. Dar de ce mi se pare că a spus tot, când văd că de o vreme albaștri, limpezi, care se roteau cu vioiciune, când văd acest zimbet cu care mă privește, ca și când ar spune: „Oare mai există oameni care cer răspunsuri? Care cred că cineva știe?”

Profesorul Oppenheimer nu știe... Dar în ce fel nu știe? El vorbește cu aceeași claritate simplă, ca mine și ca d-ta, poate chiar ceva mai simplu, pe un ton ceva mai modest.

— Recunosc, spune profesorul Oppenheimer, nu sint credincios. N-aș putea spune nici că sînt ateist. Sint doar un agnostic, pur și simplu... nu știu... Acum citiva timp stăteam de vorbă cu doi prieteni, ambii evrei, unul creștin intr-o iamurie ortodoxă, celălalt intr-o iamurie reformată. Vorbeau despre creștinism și unul a spus: „Pentru mine Iisus reprezintă o figură barocă”. Mă gîndeam: și eu sint o figură barocă...

Să întreb ce înțelege prin expresia „o figură barocă”? Am impresia că vrea să spună: o figură care fuge de rutină, de căile obișnuite, o figură ieșită din comun.

— La multe întrebări pe care le ridică viața — continuă profesorul Oppenheimer — răspundem printr-un compromis. E greu să trăiești todeauna sub această impresie. Dar nici nu poți face abstracție de ea și să consideri adevărurile la care ajungem ca fiind absolute. Îți voi povesti ce mi s-a întîmplat în urmă cu câteva săptămîni, în California. În dimineața aceea trebuia să în o prelegere la universitate și m-am trezit mai devreme ca de obicei. Am luat Biblia și am început să răsfoiesc cartea Ecclesiast. Deodată am simțit că mă cuprînde o imensă emoție: descoperisem Ecclesiast! E o carte uriașă, o carte minunăta! În ea găsești marelă adevăr, exprimat cu și mai mare simplitate, deoarece înfîlăște alături două elemente fundamentale, fără de care mi se pare că neputîm să trăiești în lumea noastră: pe de o parte găsesc în această carte conștiința datoriei omului, conștiința absolută, care vrea să spună: „Omule, n-ai încotro: trebuie să te încadrezi în acest circuit obligatoriu!” Pe de altă parte există în Ecclesiast și baza celuiui omor superior, care ne ajută să privim cu detașare jocul nostru în lume. Putem privi cu un zimbet, poate chiar cu un suris... Da și nu înțeleg greșit: zimbetul acesta nu trebuie să ne ducă la pesimism, la pasivitate, Ecclesiast e foarte departe de pesimism. Dimpotrivă, zimbetul acesta, ne stimulează, ca și cînd ne-ar îndemna: „Te găsești în circuitul acesta, vînd-nevînd. E mai bine, deci, să zîmbiești și să te învîrtești de bună voie. Să nu crezi, însă, că tu ești acela care învîrte roata...”

Profesorul Oppenheimer privește o clipă pe fereastră, apoi continuă:

— Ne aflăm în acea parte a lumii, în acea țară care a dat omenirii sentimentul istoric, care a dat lumii măsura viitorului — dar aceasta nu este deajuns. Mai are necesară ideea de a căuta și de a găsi legătura dintre lucrurile care alcătuiesc lumea. Această idee nu s-a născut aici. Ea s-a născut în alte părți ale lumii. Dar aceste două elemente — sentimentul istoric și căutarea legăturii dintre lucruri — s-au îmbinat mai ales în perioada cuprinsă între secolele XIII—XVII și au creat acea lume dinamică în care trăim astăzi, lumea științei, care poate aduce omului bine, dar și rău...

— Credeți oare, domnule profesor, că există clipe în care omul de știință trebuie să se transforme într-un profet minios și să spună „Nu!” sau „Pînă aici!”

— Da, cred, precum se știe, în acest „Nu!” Se știe, intr-adevăr, că acel NU pe care l-a rostit profesorul Oppenheimer în anul 1952 împotriva fabricării bombei cu hidrogen a avut un ecou larg nu numai în Statele Unite, ci în toată lumea. El, care a construit

bomba atomică, s-a împotrivit producerii bombei cu hidrogen. Acesta a fost acel „Pînă aici!” al profesorului Oppenheimer...

— Cred în acel NU continuă profesorul Oppenheimer. Mai există astăzi în lume oameni care știu să spună „Nu!” — deși e greu să le distingi glasul în epoca noastră zgomotoasă. Lumea este altă de mare și zgomotul este alt de puternic, încît nu mai auzim. Pe vremea profetului Ieșaiahu era mai ușor să auzi. Lumea era mai mică și mai liniștită... Ieri am zburat deasupra Mării Moarte, am văzut Sodoma și mă gîndeam: cît de ușor era să trăiești într-o lume în care tot răul puteai fi concentrat într-un singur loc, pe care-l puteai arăta cu degetul, zicînd: „Aici, aici în Sodoma se află răul!”. Dar cînd mă gîndesc la New York, de pildă, e mult mai complicat...

Răspunzînd la o altă întrebare, prof. Oppenheimer a spus:

— Cultura evrească e o cultură mare, iudaismul a adus științei și artei acea sensibilitate pe care o numim „umană”. Dar sint convins că mai există culturi mari în lume. Există, de pildă, marea cultură chineză. Și altele, nu le cunosc pe toate și nici nu sint competent să judec care dintre ele e purtătoare unui adevăr mai mare. Eu știu numai că iudaismul a contribuit mult și va continua să contribuie la cultura lumii...

O CARTE DESPRE PROCESUL EICHMANN

Zilele acestea a apărut la New York, în limba engleză, o carte despre procesul Eichmann, care a stîrnit senzație. Aceasta nu este cîtuși de puțin prima lucrare pe această temă: despre procesul de la Ierusalim au și apărut zeci de cărți în diferite limbi, printre care 12 cu caracter juridic și sociologic. Interesul deosebit provocat de apariția noii cărți se explică în primul rînd prin faptul că e scrisă de Gideon Hausner, care a îndeplinit rolul de procuror șef la proces. Cartea este așa dar o relatare de la „prima sursă” și cuprinde, printre altele, descrierea comportării lui Eichmann în timpul procesului, spusele sale în cadrul convorbirilor cu caracter privat, și în general amănunte inedite asupra caracterului său.

Printre altele, autorul ne spune că trei luni înainte de începerea procesului procuratura a cerut ca Eichmann să fie supus unor teste psihologice. Examenele au ținut 40 de zile. Rostul acestor teste a fost, între altele, de a pune la îndemîna acuzării contra-argumente pentru cazul în care apărarea ar susține că Eichmann e responsabil. Cei mai reputeți tați medici, psihiatri și psihologi au efectuat aceste teste. Rezultatele au fost uluitoare.

Între altele, din testele efectuate. Lui Eichmann i s-au prezentat 8 fotografii ale unor necunoscuți; dintre acestea, 6 erau ale unor oameni nevinovați, o fotografie era a unui criminal condamnat și cealaltă a unui sadist. Cerîndu-i-se să spună care dintre aceste ființe el considera că ar putea fi el, el a ales fără șovăire dintre cele 8 poze anonime cele două ce prezentau pe criminal și pe sadic. Proba s-a repetat de 30 de ori, de fiecare dată prezentîndu-i-se cîte 8 fotografii anonime în formația arătată și de fiecare dată Eichmann a ales pe criminal și pe sadic. Dintr-un total de 240 fotografii, el a indicat în mod invariabil pe criminali și pe sadici. La fel de concludent este ceea ce s-a întîmplat cu această probă. Ministerul Sănătății a trimis fotografiile alese de Eichmann, împreună cu fotografiile alese de alte persoane, profesorului Sandy, la Geneva, un psiholog de renume mondial, care este de altfel și autorul testului. Numele persoanelor supuse testului nu a fost indicat. După ce a studiat probele, renumitul savant a răspuns: „Între testele ce mi le-ați trimis se găsește unul aparținînd unui individ de care m-am cutremurat. E un

UNII DIN MARI RABINI AU FOST MESERIAȘI

Biblia, talmudul, toate scrierile sfînte iudaice cultivă dragostea și respectul pentru muncă. Chintesența acestei atitudini este exprînată prin trăit ca simpli muncitori, cîștigînd din munca brațelor sale este mai de seamă decît aceea care /doar/ se teme de cer”.

În accepția iudaică, învățătura și studiul nu numai că nu sint realități contradictorii, ci ele sint complementare, alcătuiind cei doi stîlpi de susținere ai existenței fiecărui creștin.

Prin această perspectivă, apare cît se poate de natural faptul că mulți dintre marii noștri primată în sentința talmudică: „Acela care gîndu-și pîinea prin truda și îndemînarea mîinilor lor. Hilel cel blind, unul din titani talmudului, a fost tăietor de lemne: rabi Hanina, a fost cizmar; rabi Iosua-fierar ș.a.m.d.

În vremurile talmudice, rabinul nu primea nici un fel de remunerație pentru activitatea sa. Funcția sa era onorifică, munca sa era devoțiune. Această concepție își găsește reflectarea în numeroase pasaje talmudice. Astfel, în Mișna se spune: „Dacă un om este plătit ca să judece, judecata sa este nulă”, iar un alt pasaj amplifică această idee, după cum urmează: „Așa precum Eu, Dumnezeu, o fac gratuit, așa să faci și tu”.

Rabinul e îndemnat să „nu facă din Tora coroana cu care să sape”, ci să „împletească studiul Torei cu o meserie”.

Orice muncă cinstită este sfîntă, ea înalță pe om, îi conferă un plus de demnitate. „Iupoate hoituri în piață și cîștigă-ți pîinea și tu spune: Sint preot, sint om însemnat și deci aceasta nu e de demnitatea mea”.

Toate acestea nu sint numai idei frumoase, dar abstracte, ci au devenit norme de conduită urmate cu credință și entuziasm de numeroase generații. Mai mult de o sută de rabini sint amintiți în literatura rabinică ca fiind

printre cei care și-au cîștigat existența ca meseriași. Despre cîțiva, din perioada talmudică, am amintit mai sus. Să adăugăm că această tradiție a fost urmată multe secole, cî în evul mediu domnea aceeași concepție. Astfel, Rași munea în vie. Maimonide trăia din practica medicinei. Și aceștia sint doar figurile cele mai proeminente ale acelei epoci. Mulți, foarte mulți rabini și învățați își cîștigau existența îndeletnicindu-se cu o meserie.

Pe la sfîrșitul secolului al XIV-lea unele comunități încep să instituie plata rabinului, pentru ca acesta, liber de griji și necazurile zilnice, să se poată consacra exclusiv menirii sale. Rabi simon ben Zemach Duran, care a trăit între anii 1361-1444, pare să fi fost primul rabin care a primit un salariu precis de la comunitatea sa.

Făcîndu-se ecoul noii concepții, adunarea religioasă de la Valladolid, din anul 1432, recomandă să se acorde conducătorului spiritual al obștei un venit din care să poată trăi el și cei care depind de el. Se pare, însă, că această recomandare a fost multă vreme un simplu deziderat. Într-o scrisoare de pe la sfîrșitul secolului al XV-lea, rabi Iacob ben David Prevenzale se plînge amar de indiferența comunității față de greutățile sale financiare. Un alt rabin din acea epocă, David Ibn Iahia, dintr-un oraș italian, mărturisește că de mai bine de 5 ani nu a mai primit nici un ban de la comunitate. Se înțelege că în tot acest lung răstimp el a trebuit să îndeplinească alte munci pentru a avea cele absolut necesare traiului.

Principala sursă de cîștig a rabinului de vine învățătura. Ca institutor, el primește o mică plată din partea părinților ai căror copii depind de la el tainele cititului și ale scrisului. Nu puțini rabini eminenți s-au îndeletnicit toată viața cu transcrierea suverelor sfînte, cu întocmirea actelor de căsătorie, divorț, au fost topografi, medici etc.

Din toate acestea se vede că altă maximă, cît și practica vieții rabinice incurajează munca și recomandă stimă și prețuire pentru toți acei care trăiesc din truda brațelor lor.

O SINAGOGĂ DIN OLANDA

În orașul Leeuwarden, cu 90.000 de locuitori, capitala regiunii Friesland din nordul Olandei, a existat timp de 300 de ani o mare comunitate evrească. Această comunitate nu mai există. Sute de evrei au fost ridicați de naști în timpul ocupației și trimiși la Auschwitz, unde au împărțit soarta milioanei de martiri.

Print-un miracol, sinagoga veche din Leeuwarden a rămas neatinată. Neatinse de mina călăilor au rămas și sulurile sfînte și celelalte obiecte de cult, pe care olandezi cu suflet nobil le-au ascuns și le-au păstrat în tot timpul ocupației, iar la sfîrșitul războiului le-au restituit celor 50 de evrei care s-au întors din lagăre și deportare.

Istoria acestei sinagogi este veche și pînă la un punct se confundă cu însăși istoria comunității.

În urmă cu 160 de ani, evreii din Leeuwarden au înființat o nouă sinagogă, întrucît cea de pînă atunci devenise neîncăpătoare. Noul lăcaș sfînt a fost construit cu mult fast. Urna în care se păstrează sulurile Torei a fost executată din lemn prețios cu incrustații artistice. Ea a fost așezată în partea de răsărit a sinagogii, avînd în dreapta un mare candelabru, turnat cu 60 de ani înainte.

Istoria evreilor din Olanda relatează că primii evrei s-au stabilit la Leeuwarden în anul 1645. După 25 de ani, conducerea orașului a acordat unui evreu, Iacob, și unei rude a acestuia, van Celem, să ființeze un cimitir mozaic. Printre legile din Friesland, exista una, din anul 1762, care obliga pe evreii din Leeuwarden să întîrînă cu mijloace proprii comunitatea săracă a localității. Cîțiva ani mai tîrziu, s-a emis o dispoziție specială prin care se interzicea evreilor să lucreze duminică. Pînă și învățătorului de la heider, relatează cronică, pe numele său Avraham Isaks, i s-a trimis o hirtie prin care i se punea cu strîșnicie în vedere că nu-i este îngăduit să învețe cu copiii în ziua de duminică...

Pînă prin secolul XIX-lea, evreii din Leeuwarden vorbeau limba idiș. Tot în această limbă a fost redactată și cronică obștei.

Locuîțele evreilor s-au concentrat în jurul sinagogii și aceasta probabil pentru ca să nu fie nevoiți să parcurgă distanțe mari în zilele de sîmbătă și de sîrbătoare.

Pe la mijlocul secolului XIX, comunitatea din acest oraș număra cîteva mii de suflete, fiind vestită în toată Olanda pentru instituțiile sale de învățătură. De aici au ieșit mulți rabini și erudiți în scrierile sfînte, printre care Arie Leie Wagner, Twavia Leewenstein, Azaria Roedelshelm și alții.

De curînd, cei cîțiva evrei ce au mai rămas în orașul Leeuwarden au hotărît să transfere sinagoga în Israel, spre a constitui un monument viu în amintirea unei comunități cu o istorie din cele mai bogate.

CUM ERA SĂRBĂTORITĂ HANUCA ÎN FAMILIA LUI MOSES GASTER

de Laura Gaster

O tradiție îndelungată a conferit zilelor de Hanuca aspectul de sărbătoare de familie. Seară de seară, în timp ce luminărele imprăștie o lumină blândă, membrii familiei, așezați cu mic și mare în jurul mesei, citesc străvechile cronici, își fac daruri, se distrează jucând jocuri de societate.

Interesantă pentru atmosfera tipică de Hanuca dintr-o familie evreiască este evocarea pe care fiica marelui cărturar și rabin dr. Moses Gaster o face în rândurile care urmează.

Hanuca este, desigur, sărbătoarea copiiiilor. În casa răposatului învățat dr. Moses Gaster ea era celebrată în fiecare an în același fel. Nici un detaliu nu era schimbat: am fi fost conștenți să remarcăm cea mai mică abatere de la obicei.

Luminile se aprindeau întotdeauna în sulgerie, o sală mare cu moșii de culoare maron închis, cu un tapet gri și panel de culoare ciocolatie. Ușile și pervazurile ferestrelor erau de aceeași culoare mohorâtă, dar noi nu le găseam deloc urite. Drapelele, tot de culoare cafenie, erau trase, ca să nu pătrundă „rigul și ceața”. Parchetul era acoperit cu un covor greu, turcesc iar locul uriaș care dușia în cămin era reflectat de oglinda bufetului, de cristalul bibliotecii și a mesei. Cu cât atmosfera de afară era mai ceoșoasă, mai rece, cu atât mai plăcut și mai cald era înăuntru.

Familia se aduna pe înserat și aștepta aprinderea luminărelelor. Și era o familie numeroasă, căci cuprindea: bunica, părinți, lili, liice, gineri nurori, nepoți, unchi, mătușe, veri, rude îndepărtate. În capul mesei lua loc părintele nostru, iar figura lui patriarhală domina încăperea.

Uneori se întâmpla ca un copil — pentru patriarh eram cu toții copii, deși la rîndul nostru aveam noi înșine copii — să nu apară la timp. Atunci izbucneau fulgere și trăsnete, se auzea rezoluția „Nu mai așteptăm!” și ceremonia începea.

În casa părintelui meu se aflau mai multe Menorah. Unele erau de argint, altele din aramă forțată, iar altele erau de valoare istorică, datînd din evul mediu.

Aceste candelabre se așezau acum pe polița din jurul căminului și pe rafturile de jos ale bibliotecii. Fiecare membru al familiei aprindea an de an același candelabru.

În prima zi de Hanuca, șeful familiei aprindea șames-ul și prima lumină, rostind rugăciunea de rigoare. Apoi fiecare membru al familiei aprindea lampa sa. Cei mici se cocoțau pe cite un scaun sau pe marginea mesei, pentru a ajunge la înălțimea candelaburilor.

Cînd toate luminările erau aprinse, treceam pe rînd în fața capului familiei, îl sărutam și-i uram sărbătoare fericită. Urma clipa cea mai solemnă: împărțirea darurilor de Hanuca. În familia noastră se statornicise obiceiul ca fiecare membru, indiferent de vîrstă, să primească același dar: o monedă nouă, strălucitoare.

Pe urmă se aducea ceașul, care era servit pe o faț de masă din dantelă, în cești fine. La cei se aduceau tartine, prăjituri, fructe gătale, biscuiți de ciocolată, dulceață și miere.

Noi, cei mari, mîncam și pălăvrăgeam, plini de voie bună, iar copiii se jucau cu tradiționalul dreidl — sfîrleaza. Uneori, patriarhul se prindea și el în jocul copiilor și atunci voia bună atîngea punctul maxim.

„Afară era frig și umed, ceața acoperea totul, dar în casă domnea o căldură plăcută și o atmosferă de voie bună și fericire pe care nici unul dintr-un noi nu o va uita vreodată...”

Ecouri din presă

„ÎN ROMÂNIA AM TRĂIT CLIPE DE INTENSĂ EMOȚIE”

Dr. Armand Kaplan, secretarul general al secției franceze a Congresului Mondial Evreiesc și membru al Executivului mondial al C.M.E. a vizitat de curînd mai multe colectivități evreiești din răsăritul Europei, printre care și cea din țara noastră. Revenit la Paris, d-sa și-a împărtășit impresiile în cadrul unui interviu acordat revistei „L'Information”.

Referindu-se la vizita în Republica Socialistă România, d. Kaplan a declarat între altele:

„De ani de zile Șef rabinul din România, care este în același timp și președintele Federației Comunităților Evreiești, întreține cu noi excelente raporturi personale. Am avut plăcerea să salutăm prezența d-sale ca observator la ultima sesiune a Executivului Congresului Mondial Evreiesc, care s-a ținut la Strasbourg. Intervenția d-sale a fost unanim apreciată.

Însoțit de d. Șef rabin Rosen, care se bucură de mare prestigiu atât pe lîngă autorități, cit și în sinul populației evreiești, am avut întrevederi cu personalități oficiale, cărora le-am arătat cit de mult apreciază opinia mondială evreiască înțelegerea pe care guvernul român o are față de minoritatea evreiască, precum și interesul ce-l arată față de activitatea Congresului Mondial Evreiesc.

În România am stat o săptămînă, dar din cauza sărbătorilor de Tîșri n-am putut părăsi în acest rîstimp București. Am avut contacte cu președintele Comunității Evreiești din București, d. Daniel Segal, cu vice-președintele comunității Băluș, cu secretarul general al Federației Comunităților Evreiești (M) d. Sechter, precum și cu redactorul șef al „Revistei cultului mozaic”. În România apare singurul ziar evreiesc din răsăritul Europei care în limbile ebraică, idîș și română publică informații asupra vieții evreiești din lume și bineînțeles și asupra vieții evreiești din această țară.

Am trăit momente de intensă emoție vizînd, de Roș Hașana, citeva din cele 23 de sinagogi din București. Toate erau pline de credincioși. Și în provincie sinagogile au fost pline. Nicăieri nu au lipsit cărțile de rugăciune și nici celelalte obiecte de cult.

Toate înlesnirile sînt făcute celor 100.000 evrei din România pentru a-și procura carne cașer în tot cursul anului și azimă de Pesah.

În ziua de 25 septembrie am luat parte, ca invitat de onoare, la un spectacol al Teatrului evreiesc de Stat, unde s-au produs actori de valoare. Autoritățile de stat sprijină prin subvenții menținerea teatrului. De altfel, autoritățile practice o politică foarte liberală în ce privește viața religioasă. Guvernul întreține în parte instituțiile de cult, cit și un muzeu al Federației, care cuprinde printre altele arhive de foarte mare valoare.

Cred că vizita în România a unor personalități evreiești din Franța ar fi un lucru dintre cele mai utile”.

ÎN CITEVA RÎNDURI

Agenția de presă ITA a transmis în buletinul său de știri din 27 noiembrie a.c. extrase din articolul Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, „Rădăcinile bunului măsline”, apărut în nr. 127 al revistei noastre.

Ziarul Tug-Morgen Jurnal din New York a publicat în nr. din 25 noiembrie crt. un articol intitulat Evreii din România se bucură de libertate religioasă. Autorul, d. A. Schonfeld, înfățișează un tablou amplu și obiectiv al colectivității evreiești din țara noastră, subliniind activitatea rodnică ce o desfășoară Federația Comunităților Evreiești (M) și scoțînd în relief personalitatea Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, precum și rolul d-sale în menținerea tradiției și a instituțiilor de cult.

„VEȘTI DE LA EVREII DIN ROMÂNIA”

Sub acest titlu ziarul „Vorwärts” din New York publică în numărul său din 22 noiembrie a.c. un amplu articol din care spicăm:

„Cum trăiesc în prezent evreii din România? La această întrebare am primit răspuns de la o personalitate proeminentă care a vizitat recent România timp de 47 de zile. E vorba de d. doctor Charles H. Cremer, din New York. Dr. Cremer, care este originar din Brăila, a venit în America cu 46 de ani în urmă. D-sa este acum președintele Federației evreilor români din S.U.A.”

După ce arată că în timpul șederii în țara noastră, oaspetele a vizitat mai multe orașe, printre care București, Iași, Galați, Brăila, Giurgiu etc., autorul articolului continuă astfel:

„Dr. Cremer a adus din România o broșură în limba engleză cuprinzînd Constituția țării. Am citit-o și art. 30 arată că toți cetățenii, fără deosebire de credință sau rasă au dreptul și libertatea să împărtășească sau nu o credință religioasă. Constituția României ne-a spus d. Cremer — este realitate, prevederile ei se aplică în viață. Eu însumi m-am convins de acest lucru. Evreii se bucură de toate drepturile. Ei își pot exercita religia, ca și viața culturală la fel cu restul populației. D. Cremer ne povestește că peste tot în România se găsește sinagogi, numai în București sînt cîteva zeci, în care se oficiază zilnic, dimineața și seara. După rugăciune se studiază. În București funcționează citeva Talmud Tore, în care învață copii. Există carne cașer, se pot procura cărți de rugăciune, pecum și alte obiecte de cult.

Iudaismul de azi din România este unul religios și se desfășoară sub supravegherea rabinilor. Dar în momentul de față se simte o lipsă de rabin, hahami și dascăli. Un rol de seamă în menținerea vieții religioase din țară are Șef rabinul dr. Moses Rosen. Autorul articolului arată mai departe că d. Cremer s-a putut convinge la fața locului de ampla activitate pe care o desfășoară Federația Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România în direcția menținerii lăcașelor de rugăciune și a celorlalte instituții de cult.

„UN LIAH EXTREM DE REUȘIT”

În numărul său din 7 octombrie 1965 „The Jewish Review” din Londra scrie următoarele despre calendarul pe anul 5726 editat de Federația Comunităților Evreiești din România:

„Din România ne-a parvenit recent un calendar de buzunar (Luah). El este editat de Federația Comunităților Evreiești și rareori mi-a fost dat să văd o publicație de acest gen care să fie atât de impresionantă. Deosebit de cele 12 pagini ale calendarului propriu zis, mai sînt vreo 50 de pagini pline cu o mulțime de informații folositoare cu privire la probleme religioase. În idîș și în română, se dau amănunțit asupra a diverse tradiții și rituri ce trebuie respectate în zilele de sărbătoare și de post. Asemenea materiale apar de regulă în calendare bine redactate, dar faptul că aceste informații sînt date în limba țării, este, cred, un lucru deosebit de pozitiv. Tot pentru acei care nu cunosc limba ebraică, calendarul are imprimat cu litere latine rugăciunile de Izcior și Kadîș.

„Nu mai puțin de 19 pagini sînt consacrate pentru a explica în limba română termenii uzuali din ebraică și semnificația lor. Pentru evreii care are legături mai superficiale cu credința înaintașilor săi, acest tip de informare e de neprețuit și poate fi determinant în a reține și a îmbunătăți legătura sa cu religia”.

„Reiese cu certitudine din această publicație că în România există deplină libertate religioasă, fără nici o restricție pentru respectarea tradițiilor. De fapt această idee este subliniată prin tipărirea în idîș și în română a concludentului articol din Constituție care garantează acest drept.

„Un calendar religios (Luah) similar pentru evreii englezi n-ar fi pentru noi fără folos”.

ORAR DE HANUCA

• Duminică 19 decembrie ora 5 d.a. va avea loc la Templul coral din București, tradiționala serbare de Hanuca.

Corul cursurilor reunite de Talmud Toră, condus de maestrul A. Schvartz va executa cîntece religioase și populare. Prim-cantorul A. Guttman, acompaniat de corul templului, va oficia serviciul religios și va intona o serie de melodii tradiționale.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti predica festivă.

• Simbătă 25 decembrie ora 7 d.a. va avea loc la sinagoga „Baron Hirsch” din str. Bradului, prăznuirea de Hanuca, oficiată de către elevii cursului de Talmud Toră din această sinagogă, de sub conducerea învățătorului Srul Schechter.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va vorbi elevilor despre importanța sărbătorii.

• Joi 23 decembrie ora 7 d.a. va avea loc în sala de festivități și recepții a Templului coral, aprinderea luminăreii a 6-a de Hanuca, în cadrul sărbătorii organizate de Comunitatea Evreilor (M) din București pentru conducătorii și funcționarii tuturor instituțiilor ei.

• Vineri seara 24 decembrie, în cadrul serviciului religios de Kabbalat Sabat, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va predica despre „Mahu Hanuca”.

• Simbătă 25 decembrie ora 3.30 d. a. (Sabat Hanuca) Eminența Sa d. Șef rabin dr. M. Rosen va preda cursul talmudic la „Chevra Șas” de la sinagoga A. B. Zissu din str. Mămărului, vorbind apoi despre „Sărbătoarea imorții”.

Comitetul sinagogii va oferi apoi un „Șaloș seudot” tradițional.

• D. Iacob Langhaus, președintele Templului coral a donat tuturor elevilor Talmud-Toră cite un „dreidl” și tradiționalul „Hanicheghedl”.

MODIIN

(Urmare din pag. 1-a)

multe probleme similare. În anul 1896, cu ocazia unor săpături efectuate în orașul Medva (Mediba) în Transilvania, în vederea renovării unei biserică, niște preoți greci au descoperit sub biserica lor o pardoseală de mozaic care reprezintă o hartă colorată a Palestinei biblice. După aprecierile savanților, harta a fost făcută în secolul al V-lea e.n. și, deși era în mare parte indescifrabilă, ea prezenta aproape intactă porțiunea ludeei biblice, în mijlocul hărții, Ierusalimul se afla reprezentat în bucați de mozaic multicolore, cu miniaturi de palate și șiruri lungi de coloane. Alături, spre apus — Iud. Intre Iud și Ierusalim se afla o căsuță în miniatură, încadrată de două coloane și o pietricică neagră cu o inscripție cu litere grecești, de mozaic alb, îmbrăcat în cenușiu, în patru rînduri scurte: „Modim, actualmente Modiina, de acolo au ieșit Macabeii”.

Astfel s-a stabilit cu certitudine identitatea între satul Al Midia și Modiin, patria Macabeilor.

Al Midia este un sat nesemnțat ce se întinde pe coasta unei înălțimi ce se ridică la cca. 750 m. deasupra nivelului mării. Satul este populat de mici agricultori și alimentat cu apă strînsă în bazine în timpul epocilor ploioase. Lîngă sat e o movilă de ruine (Tel) pe creștetul căreia se află un mormînt mare, venerat de locuitori. Conform tradiției populației băștinașe, acolo sînt înmormîntați „40 de sfinți” sau „40 de eroi”. Mormîntul se află la o înălțime de 750 de picioare. La apus de sat se găsește o peșteră în care se pot număra cca. 24 de morminte săpate în piatră. Un bloc enorm de piatră acoperea intrarea în peșteră. Arabii de prin împrejurimi numesc peștera „Kibur al Iahud” adică „mormintele evreilor”. Este interesant că deși sînt multe locuri de acest gen păstrate cu venerație de populația băștinașă, nici una nu a fost denumită astfel. Savanții de specialitate cred că aici se află înmormîntații primii Hașmonei.

PAGINI DE ISTORIE

„MAHALAUA OVREIASCĂ” DIN CONSTANȚA DE ALTADATĂ...

În posesiunea arhivei Federației Comunităților evreiești (M) se află două documente în original turcești, în legătură cu două terenuri situate în „mahalaua ovreiască” din Constanța.

Pe aceste terenuri făcând parte din categoria pământurilor „Mirie” (ce aparțineau statului) — era pe vremea dominației otomane în Dobrogea — s-au construit o școală de băieți și o sinagogă.

Primul document, semnat de președintele tribunalei religioase mahomedane din Constanța, Mehmed Muștac, datează din anul 1872.

Este vorba în acest document de cedarea unui teren, în „mahalaua evreiască”, având o suprafață de două sute șaptezeci și unu arșini pătrați, făcând parte din categoria pământurilor „Mirie” și „a d-averit o fundație pioasă prin faptul dăruirii lui de către evreii supuși otoman Elia, în scop de a se clădi pe el o școală de băieți evreiască”.

În fața tribunalului religios mahomedan s-a prezentat Ismail Komalbei, prefectul județului Tulcea, din care făcea parte și „cazaua” Constanța, pentru a declara că a cedat terenul fără bani, „cu titlu de donație adevărată și legală”, predându-l Comunității evreilor din Constanța.

Al doilea document este mult mai interesant, el fiind un firman al sultanului Abdul Aziz, (1801—1876) datat 8 decembrie 1867, cu monograma acestuia.

Prin acest firman se dă aprobarea clădirii unei sinagogi în mahalaua evreiască, pe un teren cu înfrângere de două sute douăzeci arșini (coți).

Cităm în traducerea făcută la 16 aprilie 1924, de interpretul jurat Jagi:

„Prin prezentul Înalt Firman Împărațesc al Meu vi se face cunoscut că supunându-se de către locuitorii Primului Rabin o cerere prin care se arată că populația israelită din Constanța e lipsită de o sinagogă pentru trebuințele cultului și de o școală pentru instruirea copiilor și prin care se roagă să li se acorde un loc potrivit spre a se construi acolo sinagogă, școală și locuință pentru corpul didactic și pentru rabin s-a dispus cercetarea cazului la fața locului”.

Aprobind cererea, sultanul Abdul Aziz ordonă:

„În consecință, voi mai sus pomeniți Valiu, Prefect, Cadiv, Muftiu și ceilalți, veți dispune să nu se aducă nici-o piedică de niciieri, la construirea sinagogii și școlii... Celelalte naționalități nu vor avea acolo niciun amestec, pretenție sau participare; „mutesarifii” (acest cuvânt înseamnă și prefect, dar și „deținător”, adică un fel de proprietar, — nota interpretului) își va da învoiere; poziția terenului nu va fi în mahalaua mahomedană și nu va prezenta nici un neajuns, nici o pagubă nu va rezulta pentru nimeni; în sfârșit, clădirea va fi în conformitate cu regulile stabilite și modificate acum în urmă prin ordinul meu împărațesc. De asemenea nu se vor produce fapte ca luarea de bani cu sîla, de la națiunea evreiască sau asupra ei prin orice alt mod”.

Firmanul este scris în 9 Șaban 1284 — 8 decembrie 1867, în „Constantinopolul cel păzît”.

Traducerea este făcută de același interpret Jagi, Ministerul Afacerilor Străine al României legalizînd actul la 16 aprilie 1924.

Despre mahalaua evreiască din Constanța mai amintesc două documente aflate la Arhivele Statului București, în care este vorba de două acte de posesiuni: (mülksened) unul asupra unei case și dughene din cazaua Constanța, aparținînd femeii Nehtiam, soția lui Lebju, proprietăți valorind 10.000 gurusî (Doc. 3022 din 1875, Mai 30); al doilea document e actul de posesiune pe numele lui Ruhla (fika) hahamului, pentru un teren în valoare de 15.000 gurusî (Doc. 3023 din 1875, mai 31).

(Ambele documente sînt înregistrate în „Catalogul documentelor turcești”, vol. I, întocmit de Mihail Culoglu, Buc. 1961).

„Mahalaua ovreiască” din cazaua Constanța, despre care amintesc documentele citate mai sus, se pare că datează din epoca bizantină. Și-n alte cetăți grecești din evul mediu a existat cite un cartier evreiesc. La Constantinopol, un asemenea cartier a fost cunoscut sub denumirea „Stanor”. În veacul al XV-lea exista un cartier evreiesc la Monacstro (Cetatea Albă) pe care genevezii l-au numit „Zucca” sau „Judicaia”. (Cf. N. Iorga: „Istoria evreilor în țările noastre”, Analele Academiei Române, seria II, tom. 36, 1913—1914).

„Mahalaua ovreiască” din Konstantina în epoca bizantină și din Küstendje, în epoca dominației turcești și-a continuat

existența și în epoca lui Mircea cel Mare, cînd Dobrogea făcea parte din Țara Românească și în epoca dominației turcești pînă în zilele noastre după cum am văzut din documentele mai sus citate.

N-a fost vorba niciodată însă de un teritoriu închis, de un ghettou, evreii din Dobrogea bucurîndu-se dacă nu de toate drepturile politice, de dreptul de-a circula neînfrînați, oriunde voiau și de-a cumpăra și poseda proprietăți particulare.

Un document din 6 februarie 1879 pomeneste de o proprietate particulară (mulk în turcești) din Măcin — mica șchelă de la Dunăre — care făcea pe atunci parte din cazaua Rusciuc — vîndută cu han și o magazie lui Moise Halfun pentru suma de 60.000 piaștri. (Moise Halfun este unul din membrii vestitei familii de evrei spanioli Halfon, care a jucat un rol important în viața comunității evreilor spanioli din București).

Pe terenul acordat comunității evreilor din Constanța prin firmanul sultanului Abdul Aziz, s-a construit o modestă sinagogă, dar ea n-a avut decît o existență scurtă fiind dărîmată după ce Dobrogea fu alipită României, pentru că în locul ei să se construiască templul israelit de rit occidental.

Savin Solomon

DOUĂ LEGENDE DESPRE SINAGOGA MARE DIN IAȘI

Folclorul idiș povestește mai despre toate sinagogile din Răsăritul Europei tot soiul de legende legate de modul în care ar fi fost regăsite.

Și la alte popoare există legende și tradiții legate de zidirea lăcașurilor de închinăciune. Să amintim, de pildă, legenda meșterului Manole, care și-a zidit de viu neavasta în zidurile minăstirii Curtea de Argeș. Legende similare circula prin Serbia și prin întreaga peninsulă balcanică. În imaginea populară evreiască sinagogile par a exista din străvechi. Ele ar fi fost acoperite de o întimplare nenorocită. Ocazional sau la reînnoirea așezării se redescoperă vechiul lăcaș.

Acum 38 de ani am notat la Iași, de la L. Laxer, un om în vîrstă, cele două legende de mai jos, privitoare la Sinagoga Mare din Tg. Cucului, Iași. Prima mi-a fost povestită sub titlul de „Cum a fost găsită sinagoga din Iași”. O reproducem întocmai cum a fost povestită în idiș:

„Pe vremuri, cu mulți ani în urmă, evreii nu puteau avea case de rugăciune. Își săpau beciuri sub pămînt și acolo se închinau. Într-un rînd, după un măcel, cînd au fost omorîți toți oamenii, sinagoga, pe care și-o zidiseră totuși, a rămas părăsită și încetul cu încetul a fost acoperită cu pămînt. Au trecut anii și peste locul acela s-a zidit o sală de petreceri. Într-un rînd se făcea acolo o petrecere de nuntă. Baldachinul nupțial a fost pus tocmai peste locul unde se afla cîndva chivotul cu sulturile

„HAIOETZ - UN ZIAR EVREIESC DE ACUM 90 DE ANI

Ne propunem să prezentăm cititorilor noștri pagini din istoria presei evreiești ce a apărut în România în decursul ultimului secol, fie în limba română, fie în idiș, fie chiar în limba ebraică.

Vom începe cu ziarul „Hajoetz”, care a fost publicația evreiască cea mai răspîndită

(Sfeticul) evreilor din România”, avînd ca subtitlu: „Ziar pentru societate și familie”. Mai tirziu i s-a adăugat cuvintele: „și comerț”, cu intenția evidentă de a atrage și neguțătorii, atît ca cititori dar și ca furnizori de publicitate plătită. Pe frontispiciul ziarului figura ca motto versetul din Pro-

Frontispiciul ziarului

în ultimele 3 decenii ale secolului trecut și în primii ani ai acestui secol, pînă aproape de primul război mondial.

Se poate afirma că ziarul era popular și în mediul evreiesc care nu era cititor de limba idiș, căci dacă în cursul unei conversații cite cineva făcea o afirmație nefundată i se obiecta cu ironie: „De unde știi acest lucru, l-ai citit în „Hajoetz”?” Fără îndoială că ironia era indirect adresată și presei de limba idiș, dar nu e mai puțin adevărat că ea dovedește popularitatea ziarului de care ne ocupăm.

Ziarul a apărut săptămînal cu începere de la 12 iunie 1874 sub titlul: „Hajoetz”

verbe: „Sfeticnici numeroși înseamnă succes”.

Editorul ziarului era Ichiel Michel Aziel (1822—1895) descendent dintr-o veche familie evreiască ce s-ar fi stabilit la București cu aproape 5 veacuri în urmă. (Potrivit bibliografului și istoriografului Zalman Reizn). La început Aziel s-a îndelencit cu negoțul, dar pierzîndu-și întreg avutul într-un incendiu, s-a apucat, cu sprijinul unor frunțișai ai obștei de pe atunci să editeze un ziar.

În timpul războiului ruso-turc din 1877—1878, cînd la București s-au aflat mulți negustori și furnizori ai oștirilor, fiul lui Aziel, numit Iosef Arzielescu, a editat cîteva timp un cotidian în limba idiș, „Telegraful evreiesc”. Acesta este primul și unicul cotidian evreiesc ce a apărut în vechia Romînie. În aceeași perioadă tatăl său a izbutit să pună bazele unei tipografii proprii și să editeze ziarul „Hajoetz” de două ori pe săptămîna. La sfîrșitul anului 1885 e expulzat însă din țară, unde revine 2 ani mai tirziu, în 1887.

Care era profilul acestui ziar de acum nouă decenii?

Lată, de pildă, colecția anului 1880, cuprinzînd 102 numere, de la 169 la 270, ceea ce atestă că în această perioadă ziarul a apărut cu regularitate. În numărul cu data de 1 ianuarie 1880 (29 Tevet 5640) se găsește un biant al evenimentelor din anul precedent. Articolul ocupă 3 coloane ale paginii (format 30 X 45) și se ocupă de evenimentele interne și externe, de situația obștei evreiești. Cităm un pasaj de la sfîrșitul acestui articol.

„În ce ne privește subliniem că „Hajoetz” este prima gazetă evreiască din România care fără să preocupă nici bani nici trudă izbutise să apară de șase ani, în vreme ce toate celelalte ziare, fie că au apărut în evreiește, fie în românește, fie în nemțește, nu au avut o existență îndelungată, trăind fie 7 săptămîni, fie 7 luni, pe cînd „Hajoetz” este singurul ziar evreiesc din România care intră în cel de al șaptelea an al existenței sale. Mai mult decît afit, nici un alt ziar evreiesc nu a apărut decît săptămînal, în afară de „Telegraful evreiesc”, de asemenea editat de noi în vremea războiului și care a apărut în fiecare zi. Iar ziarul „Hajoetz” apare de peste un an și jumătate de două ori pe săptămîna, cu un cuprins bogat: la răc acum făgăduim cititorilor și ne vom ține de cuvînt ca și pe mai departe să aducem știrile cele mai interesante și încă de pe acum am pregătit un foileton nou și frumos pe care vom începe a-l tipări de îndată ce vom termina „Prințul Babilonului”, așa încît fiecare cititor să aibă plăcere citindu-l”.

În fiecare număr al ziarului găsim rubricile: „Interne — o descriere critică a politicii interne”; „Externe”, despre întîmplările de peste hotare; „Știri diverse”; „Studii” („Chestionar — sau ochire asupra situației obștei evreiești din România”); „Noutăți evreiești”, articole de sărbători (un anunț: „Săptămîna viitoare, fiind Paste, ziarul va apare numai o singură dată”), foiletoane, traduceri din ebraică, diferite alte articole, înștiințări, inclusiv în limba ebraică. Ziarul cuprinde de asemenea reclame, ca de pildă de cărți religioase, etc.

După moartea lui Ichiel Michel Aziel, conducerea ziarului a trecut la fiul acestuia, Iosef. Din pricina unui conflict cu văduva decedatului, fiul a modificat intruciva denumirea ziarului, pe care l-a intitulat „Adevărul Hajoetz al evreilor din România. Organ pentru familie, politică, literatură, negoț și chestiuni sociale”. Și motto-ul e acum modificat: „Sfeticnicul bun, emisar al păcii”. După cîteva timp, subtitlul a fost din nou modificat, adăugîndu-se cuvintele: „...și interesele generale evreiești”.

HANUCA MIRACOLUL SUPRAVIEȚUIRII

Evenimentele pe care le celebrăm în zilele de Hanuca s-au petrecut în urmă cu 2298 de ani (anul 333 înainte de era noastră). Iudeea, cucerită de Alexandru Macedon, rămăsese timp de aproape 200 de ani în mina grecilor, sub diverse case domnitoare. Pînă la apariția lui Antioh Epifanes situația politică a țării nu suferă schimbări însemnate: birul plătit odinioară perșilor, continuă a fi plătit grecilor, țara începe să cunoască chiar înflorire economică datorită faptului că se află în apropiere de Alexandria. Iudeea servește unui important tranzit de mărfuri între țara de sub dominația casei Silikus și între aceea aflată sub dominația casei Ptolomeus, și se află în situația privilegiată de a-și putea desface recoltele pe piețele a două țări mari (Egiptul și Grecia). Mulți iudei dețin monopolul vămilor și o anumită parte a populației cunoaște o excelentă stare materială, care n-a întârziat să fie urmată într-o oarecare măsură de o înflorire culturală. Dar moneda are și un revers.

Foarte curînd s-au ascuțit deosebiriile dintre cele două clase sociale mari. Pe deoparte clasa funcționarilor de stat, a anteprenorilor acțiunii, a familiilor de mari preoți, a posesorilor de latifundii întinse; relațiile lor cu cercurile grecești la aporie de cultura și limba greacă, de obiceiurile grecești, și-i duc spre o părăsire treptată a cultului, a limbei și a stilului de viață națională. Pe de altă parte clasa micilor negustori, a meseriașilor, a micilor preoți și a plugarilor: clasa acelor care au rămas credincioși poporului, limbei și obiceiurilor acestuia, tradițiilor și culturii naționale. Iudeea fiind arena în care se joacă rivalitatea dintre casa lui Ptolomeus și aceea a lui Silikus, deosebirile sociale amintite mai sus se cristalizează, în scurtă vreme, în două partide politice adverse. Primul partid, acela al „elenizaților” care sprijină politica casei Silikus; al doilea, conservator, al maselor populare, care sprijină politica casei Ptolomeus, deoarece aceasta nu urmează cu alta înverșunare politică de asimilare și de prigonire culturală cum o fac grecii.

Pe la 179 înainte de era noastră apare Antioh a IV-lea, Epifanes. El vine de două ori în Iudeea, la Ierusalim, și edictează o serie de legi draconice, care tind să desființeze cu desăvîrșire religia și cultura națională. Antiohus, interzice evreilor credincioși serbarea Simbetei, circumciziunea copiilor și învățarea Torei. Tiranul cu ambiție de a deveni un al doilea Alexandru Macedon, răspînditor al elenismului peste tot imperiul, nu se dă în lături nici de la măcelărirea în masă a partidului care simpatiza cu casa Ptolomeus. În 16 Kislev, în urmă cu 2133 ani, (168 i.e.n.) e suspendat serviciul divin în Templul de la Ierusalim și în locul altarului e așezată statuia lui Zeus. La 25 Kislev, Antiohus sacrifică un porc pe altar, pentru a provoca pe evreii fideli, cre- dinței lor.

Masa poporului iudeu a vădit o împotrivire miraculoasă acestui tiran și o seamă de legende populare vorbesc despre acte de eroism unic. Hanna și cei 7 fii ai ei măcelăriți în văzul mamei pentru că refuză să se închine statuii lui Zeus. Mama asistă la această bestială crimă și își îndeamnă cu tenacitate copii să reziste pînă la sfîrșit; Eliazar, bătrînul de 90 de ani, care nu acceptă nici măcar să simuleze că mănîncă carnea de porc și e omorît cu cruzime; și atîtea altele legende și episoade istorice care mărturisesc o uluitoare putere populară de rezistență împotriva dușmanului. Dar această împotrivire pasivă se transformă curînd într-una activă. Dintr-un orașel mic din munți, Modin, vine chemarea către revoltă împotriva tiranului Antiohus și a solilor săi. Semnalul insurecției este dat de către un bătrîn preot (din tagma inferioară) ajutat de cei 5 fii ai săi. Matahiahu Hasmonaiul era foarte bătrîn atunci cînd a pornit lupta împotriva grecilor și n-a ajuns să conducă decît cîteva mici ciocniri cu oștile lui Antiohus și cu evreii elenizați. Cînd a murit, comanda revoluțio- narilor a fost preluată de către fiul său Iehuda Hamacabi (166—161 i.e.n.), sub a cărui conducere evreii au realizat izbîzîni însemnate, s-au dovedit viteji și au avut cunoșcături de strategie oșăsească.

În patru mari războaie duse cu trupele numeroase și bine organizate ale lui Antiohus, mica trupă de revoluți comandată de către Iehuda Hamacabi a izbucit să distrugă o mare parte din armatele grecești. La 25 Kislev anul 165 (în urmă cu 2130 ani) o izbîndă hotărîtoare a lui Iehuda Hamacabi elibe- rează Ierusalimul și marele Templu. În această zi se introduce serviciul în Templu și se stabilește pentru milenii sărbătoarea națională de Hanuca, amîn- titoare a izbînzii micii Iudeea împotriva colosului grec.

În cei patru ani următori, pînă la eroica lui moarte, Iehuda Hamacabi duce războaie de eliberare, apropiindu-se mereu de momentul desăvîrșitei inde- penienței.

ÎN LITERATURA RABINICĂ

...Și cînd Israel s-a avîntat cu putere peste dușman și l-a prăpădit, în a 25-a zi a lunei Kislev a fost aceasta ce au intrat în incinta templului și numai un singur uclor cu ulei sacru și pur au găsit pentru a aprinde flacăra cea-de-totdeauna. Uleiul a fost puțin, numai cît să ardă o singură zi, dar a făcut Dumnezeu semn și flacăra a ars 8 zile și 8 nopți pînă s-au tescuit mîslarele și s-a adus ulei nou și curat.

Și din această pricină întelepții vremii hotărît-au aceste opt zile de veselie și închinare, iar pe la ușile caselor să se aprindă în fiecare seară luminărele de amintire în veșnicie a marelui minun.

ÎN CRONICILE VREMII

În acele zile a trăit în Israel, în satul Modin, preotul Matahiahu, fiul lui Iohanan, și avut-a acest preot cîinci fii pe nume: Iohanan, Simon, Iehuda, Eliezer și Ionatan. Și văzută-a Matahiahu toate nenorocirile din Iudeea și Ierusalim și a jeliut așa zicînd: „Vai mie că mi-a fost hărăzit să privesc la ruina poporu- lui meu, la pîngărirea sfinței cetăți de către miîni păgîne, altarul Domnului a ajuns în ghiaarele lor și Templul puslîit. Toți cei buni au fost răpiți, pruncii gi- tuți pe ușițe și floarea tinerimii dusă la țăriere”. Și și-au rupt Matahiahu și cei cîinci fii, străiele de pe ei și au turnat cenușe peste capetele lor, cuprinși de mare jale.

Și cînd au venit trimișii regelui în Modin și au cerut poporului să-și părăsească Domnul și datinele Lui, să se închine pietrei și să jertfească idoliilor, s-au alăturat lor mulți din fiii lui Israel, iar Matahiahu și fiii săi s-au împotrivi- t.

Și au zis solii regelui către Matahiahu: „Iată, tu ești om de vază și fruntaș al poporului tău; fiii tăi sint numeroși și numele tău e cinstit. Adu tu cel din- tîi pe acest altar jertfă regelui nostru și zeilor săi, precum au făcut frații tăi din toate țările supunerii regale. Iară tu vei găsi har în ochii regelui și te va dăru cu belșug de argint și aur și da- ruri de preț”. Iară cînd a mîntuit a cuvînta trimisul regelui, s-a încumetat unul din cei de față, israelit, să săvîr- sească nelegiuirea, aducînd jertfă im- pură pe altarul Domnului. Și cînd a văzut Matahiahu aceasta, l-a cuprins vi- jelia durerii și a izbucnit în el flacăra nesupuneri. Și cum stătu omul gata de a săvîrși făr-de-legea, s-a repezit de l-a ucis lingă altar, iar pe trimisul regelui tot minia lui l-a omorît. Apoi a fugit pe ușița țîrgului și a strigat cu vocea mare, zicînd: „Cine tremură pentru invățătura Domnului și păzește legă- mintul lui, să vină după mine!” Și au fugit el și fiii lui, în munți, iar cei atînși de șcînteia revoltei și în a căror inimă a lovit nelegiuirea, au fugit după ei în munți.

Și cînd s-au înmulțit cei hotărîți să apere credința și datina strămoșească, au coborît din munți și au pîlit cu furie și vitejie pe dușmani, punîndu-i pe goană.

ÎNNOIERA TEMPLULUI

...Și au vorbit Iehuda Hamacabi și fiii săi către popor, așa zicînd: „Iată, dușmanul este bătut și isgonit; să urcăm către muntele Sion. Și a fost,

cînd au zărit sfîntul lăcăș puslîit iar altarul spurcat, porțile trecute prin pi- rol și încăperile puslîite și buiruienle sălbatice înconjurînd înîntul — au sfî- șiat hanele de pe dinșii și au plîns amarnic, de durere. Dar Iehuda a ales dintre preoții rămași credincioși lui Dumnezeu și i-a pus să curețe templul, au dărîmat altarul spurcat și au ridicat un alt altar din piatră nouă în locul lui și au astupat spîrturile din templu, și au înnoit uneltele și lucrurile sfin- te...și a fost a douăzeci și cîincia zi a lunei a noua cînd au intrat în tem- plul înnoit, au adus jertfe de multu- mire lui Dumnezeu și au hotărît aceste opt zile, sărbătoare de mulțumire și veselie pentru ajutorul ce a ajutat Dumnezeu pre poporul său.

Cînd Hanuca și Sucot au fost sărbătorile împreună

Din vremea Macabeilor, la 25 Kislev se sărbătorește, timp de opt zile, Hanuca, în amintirea victoriei reputeate de cei puțini asupra celor mulți, în amintirea miracolului lumi- nii ce a supraviețuit întunerului. Istoria consemnează însă un moment cînd 25 Kislev a însemnat o dublă sărbătoare — căci odată cu Hanuca a fost sărbătorit în această zi și Sucot. Cînd și în ce împrejurări s-a înîmplat acest lucru?

În cartea Macabei II se relatează că după ce iudeii au dobîndit victo- ria asupra oștirilor lui Antiohus Epiphanius, Iehuda Macabeul și con- siliiul său au hotărît să sărbătorească Hanuca și Sucot la 25 Kislev. În acest sens au fost trimise două solii către evreii din Egipt cărora li s-a comunicat această hotărîre, cerîndu-li-se să celebreze sărbătoarea de Sucot la 25 Kislev.

Cronica explică această hotărîre prin faptul că în acel an iudeii nu au putut sărbători Sucot la 25 Tisri întrucît „din pricina prigoanei dez- lăntuite de dușmani au fost nevoiți să se ascundă în munți și în pesteri, ca sălbătăciunile”.

În cartea Macabeilor se găsesc trei texte din care reiese că Sucot a fost celebrat atunci odată cu Ha- nuca. Primul text se află în cartea doua a Macabeilor (10,5—8), în care se descrie felul cum Iehuda Maca- beul și cei din preajma lui au cu- rățat și tîrînosit iarăși templul Dom- nului. „Templul fusese pîngărit de păgîni la 25 Kislev și s-a înîmplat că ei au sfințit templul tot în ace- eași zi. Și ei au prăznuit opt zile cu bucurie sărbătoarea de Sucot, aducîndu-și aminte că cu puțină vreme mai înainte au fost ca țările sălbatice. Pentru aceasta ei înțesu- în miîni crengi și ramuri verzi de lînic și cîntau psalmi întru slava celui care îi învrednicise să sfințească templul”.

Celelalte două texte se află în cuprinsul celor două scrisori pe care Iehuda Macabeul le-a trimis evreilor din Egipt pentru a le vesti victoria și a le cere să celebreze la 25 Kislev sărbătoarea de Sucot.

mi pusesem de-acum și încă mă soviaim: Să mă duc! Să nu mă duc? ...Ah! Nici o pîrîră ninge. Drumul e lung... Și eu am ținut minte, tu ai ținut minte... Și iarăși domnul acela bătrîn care o viață întreagă fără să aibă hatar și o viață de zece ori la lipsa, de cînd la Danzig, era să nimerescă la Constanța... și nu poate în ruptul capului lui să treacă pe cheltuieli bani ca neputem gramati- că! Chiar și domnul cel mare că ar fi mult mai plăcut să pornească și să strîmelul și caltanul și să-și îmbracă fără să știu gramatică. Dar consideră o „victimă nevinovată”! Uite să poarte vestă și să meargă la țară să cîneas- cîrți și băiatului să-și țină de grama- tică. „Parcă n-are drăgăș...” spune el — dar dacă așa vrea lui.

Lumi — el nu-i poate nimic. — Fă-mi însă plăcere, spune el, și nu-mi strica copilul. Îți plăcea amar de bani pentru gramatica sau puțin griji să nu aibe băiatul că n-are învîrtește în jurul soarelui.

I-am făgăduit că de la mîntul nu va afla asta. „Aveam o singură! Și acasă o mamă bolnavă...” — Să mă duc la lecție, să mă duc... La lecție, de obicei, tu te dai mai pă- zeau.

Dar EA? Ea era veșnic culundă! Dar rareori ridica genele ei lungi și nise și atunci parcă o rază de lumină strălucea din ea. Dar asta se înîmpla rar... Și o la sfîrșit? Nimic. Doar o inimă îndurătoare.

— Știi — vocea slabă a mă trezise din visare. A spus leonardăș avea o pereche de ciorapi groși și mi-șai putea țîri din pat... Trebuie să mă duc la lecție.

Toți ai casei erau în jîndurătate. Lip- sea doar stăpîna, care pleasatru fără știința domnului cel bătrîn. La sîlutul meu a rămas domnul cel tînr cu un „bună seară” simească că- țile de joc, așteptîndu-și mî. Domnul cel bătrîn, îmbrăcat într-un turcesc, cu iarmica pe cap, nu ridica o din cartea ce-o citea. Cîntîna doar că se adînci- rar în citirea comentariului cu la cîntecul de Han-ca.

Și FA, era adîncită, ca de, în roma- nul ei.

Asupra elevului, învîrta o impre- sie dintre cele mai proaste: — Ce? Și astăzi să învîl? — De ce nu? Zîmbi tatăl. — E doar Hanuca! bate în picior,

O poveste de Hanuca

de I. L. Pereț

arătînd cu degetul luminărelele din menora ce ardeau pe fereastră, în dosul perdelei. — Are dreptate băiatul! — mormăi domnul cel bătrîn.

— Bine, fie! face cu indiferență domnul cel tînr.

Mi se pare că ea s-a îngăbenit dintr-o dată la față, că a plecat mai mult capul peste carte. Spun „noapte bună”, dar domnul cel tînr nu mă lasă să plec.

— Rămii cu noi, la cea!

— Și la prăjiturile cu mac! sare, vesel, ele- vul meu, care s-ar împăca bine cu mine dacă n-ar fi pirdalnica de gramatică!

Aș vrea să nu primesc, dar el mă apucă de braț, mă trage și cu un zîmbet complice, mă așează pe scaun, drept în fața soarelui sale.

Să fi observat ceva?

Desigur că numai la mine a observat... Ea e veșnic culundată în ciuț... Mă consideră drept un cerșetor, poate chiar mai rău... Nu știu că am acasă o mamă bolnavă.

Ceaiul trebuie să fie fier, spune domnul cel tînr.

— Îndată, tată, spune ea și se îmbujorează la față.

Domnul cel tînr mestecă iar cărțile de joc, elevul meu dă drumul țîrezeului, domnul cel bătrîn lasă cartea din mîni și se pregătește de cea.

Fără să vreau, privirea mi-e atrasă de lumi- nărelele de Hanuca. Ard triste și abătute, ru- șinate în fața lămpii argintate ce atîrnă asu- pra mesei și care luminează atît de frumos încăperea...

Mîi înima grea și nici nu observ cînd ea îmi întinde paharul cu ceai.

— Cu lămie?... mă trezește glasul ei trist.

— Sau cu lapte? mă întreabă tatăl ei.

— Nu! Nu! Laptele a dat în foc! mă aver- tizează elevul.

— E insuportabil băiatul ăsta! izbucnește din gura ei.

E iarăși liniște. Se aude tic-tac-ul ceasului din perete, sîrbutul ceaiului din pahare și zgomotul lingurițelor.

Deodată elevul meu mă întreabă:

— Domnule profesor, ce e Hanuca?

Începui:

— Era pe timpul cînd elenii începuseră să

asuprească în Iudeea credința într-un Dum- nezeu unic. Oamenii trăiau atunci timpuri grele. Credeau că vor pieri... Încă cîteva re- volte înăbușite... Ultima sculptire de speranță stînsă...

Domnul cel tînr nu era atent; ciulea me- reu urechea către ușă așteptînd să sune vreun oaspete. Domnul cel bătrîn era cu ochii ațîn- uți spre mine. Și cînd am folosit încă o dată cuvîntul „asuprit” a izbucnit.

— Lucrurile trebuie spuse pe nume! Asu- prit — asmuțit! Ce-mi trebuie toate astea? Nu erau pur și simplu, lăsați să țînă simbăta și sărbătorile, să învețe Tora.

— Nu știi cumva să joci preferans? Între- rupse brusc domnul cel tînr.

Iarăși se făcu liniște, iar eu continuai:

— Situația devenea din ce în ce mai grea deoarece nobilimea și bogățiașii Iudeei înce- puseră să se rușineze cu religia lor. Au început să lupte cu fiarele sălbatice în arene publice și să adopte fel de fel de obiceiuri potrivnice moravurilor religiei noastre. Au construit un altar și au început să aducă jertfe idoliilor în plină stradă.

Bătrînul s-a simțit dator să completeze:

— Au cerut să se jertfească porci! Tocmai porci!

— Și s-a înîmplat că un om, continuai eu, s-a apropiat de altarul lor să aducă o jertfă. Tocmai atunci cobora din munți bătrînul Ma- tiahahu cu cei cîinci fii ai săi... Și înainte ca soldații elini să-și vină în fire, trădătorul era scaldat în propriul său sînge, iar altarul spart în bucăți. Revolta era dezlănțuită...

— Și apoi! sări bătrînul din loc. Ce a fost după aceea? Vino aici, Șomke! strigă el furios către băiatul care, de frică, se depărta și mai mult.

— Apoi, după alungarea elinilor, s-a în- împlat că n-a mai rămas în Templu decît o singură cană de ulei curat...

Vreau să părăsesc casa, dar EA mă reține.

— Vor trebui, deci, să fie în veci certuri și războaie între popoare? Întrebă ea.

— Desigur că nu, răspunsei eu. Există un punct comun, unde se întîlnesc toate popoa- rele.

— Și care este acesta?

— Omenia, fiecare popor să trăiască cum dorește și să se împace toate popoarele, prie- teneste, între ele.

A rămas pe gînduri. Vreau să continui dar se aude ușa.

— Vine mama, zice ea încet și vrea să plece, și pentru prima oară îmi întinde mîna. A doua zi, dimineața, am primit un plic.

— Purta antetul: Iacob Bernholz. Îmi bătea inima ca unui hoț.

În plic erau zece ruble pentru lecțiile din luna în curs, determinate încă.

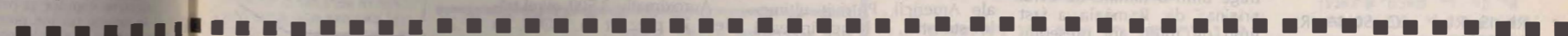
Nu mai am nici o lecție!

Moartea lui Eliezer Macabeu

„Și a doua zi-dis de dimineață s-a lăsat în șes, dar iată că în fața lor era o oșîire mare, pedestrași și călăreți...”

Cartea I-a a Macabeilor XVI

Ni se făc daruri...

de Șalom Alehem

E iarnă. Afară geruște, murle sint acoperite cu flori de ghiață.

În casă domnește o căldură, care te învalule. Pe fereastră se vede menora de argint, pregătită de cu zi. Cîntele la spate, tate măsoară oada în lung, și murmu- rînd rugăciunea de seară. Dăte a sfîrșit, scoate din sertarul mesei o mîncă de ceață, șamesul, și ne spune: Răpă, mie și lui Motel, frate-meu mîi...

Băieți, chemați-o pe mama vie să asculte binecuvîntarea luminărele de Ha- nuca!

Motel și cu mine dăm botez bucătăriei: — Mamă, grăbește-te, luminărele de Ha- nuca!

A, luminărelele de Hanuca mama. Și lasă tot lucrul ca să treacă urmată de Brana, bucătăreasa, o leonardășă cu obrazul umflat și cu minile ei veșnic murdare.

Mama se așează într-un colț. Brana ră- dește în pragul ușii și-și ține minile ei grase de sîntul murdar. Cînd în mină Tata se apropie de Menora, asupra Me- norei roștește pe tonul mamei: „Luminărele vîntare și sfîrșește: ...să aprind luminărele de Hanuca”.

Mama răspunde cu evlavie: „Brana învîntărează din cap...”

„Aceste luminări pe care le numim” cîntă din tata și se plimbă în lung și în lat spre Me- tul timp în timp își îndreaptă privirea spre Me- nora și continuă să cînte: „Cînd mai sfîr- șit nouă ni se pare că e mai sfîr- șească nicoadă. Eu și fratele meu sîntem cî- și ne înghinîtim, așteptînd să ne scuturăm de pe noi...”

— Motel, cere tu bani de la tata! — De ce să cadă sorțul meu pe mine? — Păi, tu ești mai mic, tu ești să ceri, care îi învrednicise să sfințească templul?

Tata ne aude vorbind, prințuim, dar se face că nu înțelege.

Dar iată că se apropie de noi și începe să numere tacticos monezile.

— Hm... băieți, veniți învîntați-vă bani de Hanuca...

Luăm banii și sîrînd de bucurie dăm buzna în odaia noastră.

Nu trece mult și unchiul Beni, fratele tatei, răsare în pragul odăii.

— Măi ștengariilor, spune el, la veniți să vă dau bani de Hanuca!

Și virînd mîna-n buzunarul vestei scoate două monezi de argint. Tata ia o coală de hîrtie pe care lînză pătrățele și ne trimite să aducem din bucătărie fasole albe și brune, pentru țîntar.

Mama are treabă în bucătărie. Topește un- tură și face colțunași.

Eu și frate-meu ne jucăm cu șfirleaza, în timp ce tate joacă țîntar cu unchiul.

— Dar să știu, Beni, fără șmecherii! Jocul e joc, zice tata. Odată mișcarea făcută e bine făcută.

— Jocul e joc! repetă unchiul Beni.

Jocul e joc! ride tata și înșfacă o fasole de-a unchiului Beni.

— Jocul e joc! zice și unchiul Beni și pune mîna pe două fasole de-ale tatei. — Pe măsură ce joacă se înclîng tot mai tare. Își mestecă mustața între dinți, bat nervos din picioare sub masă și îngănă un cîntecel:

„Cum aș face?... Cum aș face?... Cum aș face?... cîntă tata pe melodia Ghemarei și-și răsucește într-una virful bărbii. Dacă voi merge acolo, trece el dincolo... Dacă trec dincolo, vine el aici. Dacă e așa, să joc așa!

— Să joc așa, să joc așa! repetă unchiul pe aceeași melodie.

— Și de ce mi-ar fi frică? cîntă mai de- parte tata. Dacă mi-o ia el pe asta, îi iau eu două... Dar dacă el îmi ia trei dintr-o lovitură?

— Trei dintr-o lovitură... Trei dintr-o... re- petă unchiul.

— Dacă e așa, ești un prost, Beni și încă un mare prost, fredonează tata și face miș- carea.

— Ba prost ești tu și încă și mai mare prost, frățioare, întonează unchiul, care mișcă, dar se răzgîndește în aceeași clipă.

— Beni, asta nu-i frumos! N-am vorbit ca odată mișcat e bun mișcat? — spune tata, fără să mai cînte și-l apucă de mînă.

— Foarte bine! răspunde unchiul. Dar am dreptul să mișc unde vreau, nu?

— Nu, răspunde tata, n-am vorbit că n-ai voie să te răzgîndești?

— Să mă răzgîndesc? strigă unchiul. Dar de cite ori te-ai răzgîndit tu?

— Eu e? se miră tata. Vezi, de asta nu-mi place să joc cu tine, Beni!

— Da! cine te-a rugat să joci cu mine?

— A și izbucnit cearta? S-au și încăierat frații pentru niște fasole? face mama, care apare din bucătărie cu obraji aprinși. În urma ei pășeste Brana, cu o tavă mare, plină cu colțunași prăjiți în untură, din care se ridică un abur plăcut.

Ne așezăm cu toții la masă. Motel și cu mine, care abia ne-am dîcorvîit, ne împăcăm repede și ne apucăm să înfulecăm cu poftă.

A doua zi de dimineață eu și frate-meu Motel ne facem rugăciunea. Spunem Al Ha- nisim, Halel, dejunăm, apoi ne așternem la drum pentru a încasa bani de Hanuca de la rude. Primul pe care-l vizităm e unchiul Moise-Arn.

— Bună dimineață, unchiule, spunem noi, dînd buzna amîndoi odată în casă.

Mătușa Pesa ne iese în întîmpinare, ne scoate paltoanele, ne șterge nasul și ne așează la masă.

Eu și frate-meu stăm ca pe jăratec. Tușa Pesa se așează în fața noastră. Își încruci- șează minile pe piept și începe să ne des- cosea:

— Ce mai face tata?

— Nimic!

— Mama?

— Nimic!

— S-au tăiat la voi giște?

— S-au tăiat!

— S-a topit untură?

— S-a topit!

— S-a făcut colțunași?

— S-a făcut!

— Unchiul Beni a fost pe la voi?

— A fost!

— A jucat țîntar cu tata?

— A jucat!

Și așa mai departe.

Tușa Pesa ne mai șterge odată nasul cu pestela și întorcîndu-se către unchiul Moise- Arn îi spune:

— Moise-Arn, trebuie să dai ceva gologani de Hanuca băieților!

— Unchiul Moise-Arn e cîm surd și nu în- țeleg. Tușa

stiri • stiri • stiri stiri stiri

ISTORIA EVREILOR DIN NÜRNBERG

După exemplul altor orașe vest-germane, municipalitatea din Nürnberg a hotărât să editeze și ea o istorie a evreilor din acest oraș, începând din evul mediu și pînă în zilele noastre.

După cum se știe de numele acestui oraș sînt legate blestemele legi rasiale, care au servit drept „cadru juridic” pentru abominabilele crime naziste.

DECORAREA GENERALULUI KREIZER

Cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani i s-a conferit generalului de armată Iacov Kreizer ordinul Lenin.

Generalul Kreizer, unul dintre eroii celui de al doilea război mondial, a făcut parte din conducerea Comitetului antifascist evreiesc din U.R.S.S.

VICE PREȘEDINTELE „JOINT”-ULUI ÎN POLONIA

În cursul lunii noiembrie d. Charles Jordan, vice-președintele „Joint”-ului a făcut o vizită în Polonia, unde a avut convorbiri cu reprezentanții ai organizațiilor evreiești și cu alte persoane oficiale din această țară.

REGISORUL IZO SCHAPIRO LA PARIS

La invitația teatrului evreiesc din Paris, regisorul Izo Schapiro, de la Teatrul evreiesc de Stat din București, a sosit în capitala Franței, pentru a pune în scenă un spectacol.

DECESUL UNUI LUPĂTOR AL GHETOUULUI DIN VARȘOVIA

La Tel Aviv a încetat din viață Iosef Sack, unul din conducătorii și organizatorii răscoalii antinaziste din ghetoul Varșoviei. Memoriile lui Sack au contribuit la cunoașterea împrejurărilor în care a fost organizată și s-a desfășurat eroica răscoală. În ultimii ani ai vieții sale decedat a locuit în Israel, unde deținea o funcție de răspundere.

CEA MAI MARE COLECȚIE DE CĂRȚI EVREIEȘTI DIN EUROPA

Biblioteca regală din Copenhaga posedă cel mai mare fond de cărți din Europa. Cea mai mare parte a fondului provine din biblioteca particulară a fostului Șef rabin, David Simonsen (1853—1932).

În cadrul Muzeului rezistenței din capitala Danemarcei sînt înfățișate imagini despre persecuțiile suferite de cetățenii evrei în perioada ocupației naziste, precum și despre celebra acțiune a patrioților danezi de salvare a celor 7.000 de evrei ce trăiau în anii războiului în Danemarca.

După cum se știe, datorită acestei acțiuni, toți evreii danezi au fost salvați din ghimarele naziștilor.

Actualmente trăiesc în Danemarca 6.500 evrei.

PROMOTORUL UNEI IDEI UMANISTE

După dezbateri îndelungate, parlamentul britanic a adoptat proiectul de lege care desființează pedeapsa cu moartea pentru majoritatea crimelor. Inițiatorul acestui proiect de lege este cunoscutul deputat laburist Sidney Silverman, care timp de mulți ani a dus o acțiune susținută pentru triumful acestei idei umaniste.

Sidney Silverman, care se trage dintr-o familie de evrei originari din România, a fost timp de mulți ani președintele secției britanice a Congresului Mondial Evreiesc, iar din 1940 — membru în comitetul executiv mondial al acestei organizații.

Recent, deputatul laburist și cunoscutul lucrător pe tărîm obștesc evreiesc Sidney Silverman a împlinit vârsta de 70 de ani.

CONCERT DE MUZICĂ SINAGOGALĂ ÎN R.D.G.

În sinagoga principală a orașului Karl-Marx-Stadt din R.D.G. a avut loc un concert de muzică religioasă, dat de corul și prim-cantorul sinagogii din Leipzig.

NOUL ȘEF RABIN AL BERLINULUI DE RĂSĂRIT

Dr. Abraham Singer, fost pînă de curînd rabin la Budapesta a fost ales în funcția de Șef rabin al comunității evreiești din Berlinul de răsărit și al R.D.G.

EXPOZIȚIA UNUI SCULPTOR SUEDEZ

În Anglia s-a bucurat de succes expoziția sculptorului Willy Gordon, evreu suedez, fiul cantorului sinagogii din Malmö. Așa cum remarcă critica engleză, în arta lui Gordon se pot recunoaște mai multe etape, dintre care prima exprimă agonia trăită de acei care au suferit prorile ultimului război mondial. Cu toate acestea, opera sa nu este de

primantă, ci sugerează bucuria eliberării și a întoarcerii la viață. O impresie puternică a făcut asupra privitorilor sculptura „Zborul cu Tora”.

ÎMPOTRIVA ANTISEMITISMULUI

Președintele Argentinei, Arturo Illia, a primit în audiență pe președintele organizației mondiale „Bnei Brith”, d. William Wechsler. Cu acest prilej, înaltul demnitar argentinian a declarat că țara sa continuă să lupte împotriva antisemitismului și a discriminărilor rasiale.

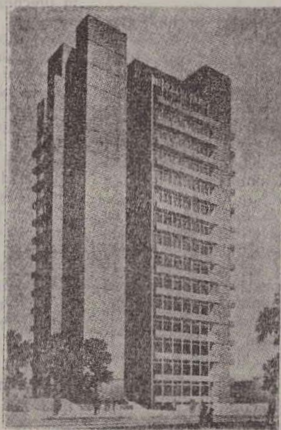
BIBLIOTECA MEMORIALĂ BERGEN-BELSEN

Președintele Federației mondiale a supraviețuitorilor din lagărul de exterminare nazist Bergen-Belsen a anunțat constituirea unei biblioteci care să cuprindă material și mărturii privind atrocitățile naziștilor.

Alături de Auschwitz, lagărul Bergen-Belsen a devenit un simbol al îngrozitoarelor crime săvîrșite de hitleriști.

POPULAȚIA EVREIASCĂ A S.U.A.

Peste 42 la sută a poporului evreu trăiește în Statele Unite ale Americii. Potrivit ultimelor statistici, în lumea întreagă există 13 milioane de evrei,

Una din clădirile care adăpostește Yeshiva University din New York.

dintre care 5,6 milioane trăiesc în S.U.A. Dintre aceștia, 2,5 milioane locuiesc la New York.

GENIZA DE LA SIDNEY

Un număr de 13 saci cu cărți de rugăciune și obiecte rituale deteriorate au fost îngropate, potrivit prescripțiilor mozaice, în cimitirul evreiesc din Sidney-Australia.

O ISTORIE A TEATRULUI IDIS

La New York a apărut o istorie a teatrului idis în S.U.A. Aceasta este prima carte în limba engleză despre istoria teatrului evreiesc.

ANTISEMITISMUL — DELICT PENAL

După îndelungate discuții, Camera lorzilor din Anglia a votat și ea legea împotriva rasismului și antisemitismului, adoptată cu câteva luni înainte de Camera comunelor. În acest fel, manifestările antisemite constituie delict penal, pasibil de pedeapsa cu închisoarea de la 8 luni la 1 an.

SPECTACOLE TEATRALE EVREIEȘTI ÎN U.R.S.S.

Ansamblul dramatic evreiesc de pe lângă „Moskoncert”, sub conducerea artistului Benjamin Schwartz, întreține un lung turneu prin orașele sovietice cu piesele „Tevie lăptarul” și „Două sute de mii” de Salom Alechem. Ansamblul a dat spectacole în 18 orașe, printre care: Lwow, Jitomir, Berdicev, Kalinin, Gorki, Volgograd etc.

EVREII DIN R.D.G.

Aproximativ 3.500 evrei trăiesc în prezent în R.D.G. În întreaga țară există 8 comunități evreiești. Cele 197 cimitire mozaice sînt îngrijite de autoritățile de stat.

ANUL STUDIULUI TALMUDIC

În luna noiembrie a.c. a avut loc adunarea bială a Sinagogilor Unite din America, la care au luat parte 1.500 delegați. Cu acest prilej s-a hotărât ca anul 5726 să fie proclamat Anul studiului talmudic. S-a discutat, de asemenea, necesitatea unei noi traduceri a talmudului.

ORGANIZAȚIE RABINICĂ LĂRGITĂ

Consiliul rabinilor europeni a înființat o nouă organizație, Conferința rabinilor europeni și a organizațiilor religioase asociate. Această hotărîre a fost luată la recenta sesiune de la Bruxelles a comitetului Consiliului.

ISTORIA LAGĂRELOR NAZISTE

În Polonia a apărut primul volum de istorie a lagărelor de exterminare naziste. Volumul se ocupă de lagărul de la Maidanek.

SEMINAR IUDAIC PENTRU CLERUL CREȘTIN

Rabi dr. B. Brasch, conducătorul templului „Emanu-El” din Sidney-Australia, a organizat un seminar despre iudaism pentru clerul creștin din acel oraș.

AMINTIREA EROULUI

O stradă din Tel Aviv va purta numele sergentului Anton Schmidt, originar din Viena, care în anii celui de al doilea război mondial a făcut parte din cadrele armatei germane. În anul 1942, Schmidt a fost condamnat la moarte de către un tribunal hitlerist pentru că a salvat viața unor evrei din ghetoul orașului Vilno. Sentința a fost executată. Într-o scrisoare adresată a lor săi, puțin timp înainte de execuție, Schmidt a scris că nu regretă nimic și că e mîndru de soarta sa. „Fiecare moare într-o zi — a scris el — numai că unii mor călîi, iar alții mor salvînd viața semenilor săi. Eu fac parte dintre aceștia din urmă.”

Centrul evreiesc de documentare din Viena, condus de ing. Simon Wiesenthal, devenit celebru prin contribuția pe care a adus-o la descoperirea călăului Eichmann, a ajutat rudele lui Anton Schmidt să plece la Vilno, unde se află mormîntul eroului. Tot prin grija aceeași instituții, pe mormînt va fi ridicat un monument care să cinstească nobila viață și fapta lui Anton Schmidt.

TOPITORIE DE ARAMĂ DE ACUM 3.500 ANI

O expediție arheologică japoneză, condusă de profesorul Kiyoshi Ohata, a dezgropat în apropiere de Haifa un cuptor de topit arama, datînd din secolul XV—XVI dinaintea de era creștină. Cuptorul se afla în apropierea unei așezări iudaice ce a fost distrusă în timpul invaziei babiloniene.

ÎN LIMBA EBRAICĂ

Zilele trecute, un tînrăbun — specie de maimuță ce poate fi dresată să reproducă unele cuvinte — a deschis gura, pronunțînd foarte clar cuvîntul ebraic „Ochel” — Mîncare...

Scena s-a produs la grădina zoologică din Ierusalim, unde maimuța a văzut lumina zilei.

א שייט ארויסגעריסן פון פייער

(המסך פון זייט 11) „די שארית הפליטה“.

דער נביא זכריה האָט רעכט
ווען ער מאַכט דאָס "זוידער-
לעבע בילד פון אונדזער גורל
מיט דעם פסוק: „הלא זה
אוד מצל מאי" איז נישט דער
דאָוקער שייט ארויס: ערסן
פון פייער? (זכריה ג. ב.) יא,

א ישיב וועלכן די פלאטען
האָבן אַרומגעבאָט, אָבער
נישט פאַרדערט. אין דער
לעצטער רגע, האָט מען אים
מצייל געווען פון פאַרניכטונג.
דער יום טוב הנוכה מיט
זיין מנוחה ווע'נע באַלייבט

די יידישע היסטעריע איז די
אפגעזאגט פון די לענגסטע
געזעץ, איז אונזר מדינה, יאר
אין יאר אים, דעם גס פון
איבערלעבן, פון באנייטונג,
פון האפענונג.
דער סיסטעם פון תוכחה,

איז נישט קיין ישיעס בא
פלעקא מיט בלוט, נישט קיין
נישטאמט - פון א פארשער

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל עַבְדֵּי
הַנּוֹמְצֵא כֹה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ
אֱלֹהִים בּוֹ (מֵא. 98).

קארטעס פון דעם עיראל

רוֹמְעֵינִי, פֶּאָר 1850.

וִיזָר

„התעבות אלפים ב' ה' ויעני
מרמז אויף תוכחה: אבט סא
„כר“ באשרעט „אליפס“, און ד
ב' ה' איז — ב'ה כסליו.
מאכט פארזוכען אפילו, א
די דאזיקע דערקלערונג וואל שטא
מיט און צוליב און

עס ווערט אויך געגעבן
דער ענטפער, העלפער, דעם אויף
צו זיין פיל רובוועקער, טעטלדיג
וועגן אהרן, "אברך", און "סך
אין אהרן" און די תלמידי אברהם
צווישן צוויי תאים, צי, "אברך",
און אויך ווערט, אהרן צוויי ווער
גער, "אברך", און ווי עס איז
צו זיין, דער בעל-המדרש
משים אויף דער מילונג, אז אהרן
איז אויך גערט – און דערביי
האט ער געזאגט: פאר נויט
אפצוהווען, וויפיל ווערערט ער
געגעבן זיך אין דער דאזיקער
סדרה העלפער דערמיט עפעס
"טענין", "אברך", ווערט גיט
געטויט אהרן צוויי ווערערט.

אויף אן ארט: אויב איר זע
אמאל ארויס פון דאנען און זע
דערצוילן וואס מינע אויגן זע
וועט מען מיר גלויבן?

אדאס פאר דאס דור געזען און
געזען. אדאס געזען און
נישט אדאס און אדאס
אדאס און אדאס און אדאס
דער פון באשטענענע פאר אדאס
מעשים. האט ניין נאך דור אליין
נישט באשטענע פאר זייערע שווער
זיך קעגן דער מענטשהייט.
און מיר קאנען נישט אדאס
עקלען. מיר דעם סוף פונעם
אדאס ג' (און געבן) פון דער
אדאס: "השוב אל גמול ד'".
כמעט ירושה. תתן לך שני
לך. תתן לך שני. תתן לך שני
מיום מתחת שמי ה'. באשטענע
גאט. לויב זייערע מעשים. פאר
געזען זיין דאס הארץ, פאר
דאס פאר און זיין. יאג זיין
מיר פון אדאס, און אדאס
זיין פון אדאס, גאט הימלען.

אָרגאַנען שטיצן מיט סוכ-
ווענציעס דאָס אויפֿהאַלטן
פונעם טעאטער. איבריגס,
פראקטיצירן די אויסטאָרימעטן
א זייער ליבעראלע פאָליטיק
כנוגע דעם רעליגיעזן לעבן.
די רעזירונג האָלט אויס טייל-
נאך די טראַדיציאָנעלע מוסדות

איר אבערגעגעבן איז איר
פאן גוטן איינלייט ביים" פון
אונזערע דער פערזענליכע
און מיינע וועלכער אומהאלט
צווישן אנדערע, ארכיון פון
ווייזע און נרויסער ווערט.
איד האלט אז א באווד פון
פרישע פערזענליכע פון
האט, און נרויסער ווערט
נעמען זייער נוצלעך.

וועלכער איז דערזינען איין
פּט.
עקומען א בריוו פון הער
אַט אובינגען, מערב דייטש-
וויס די סאטיספאקציע וואָס
אַט ארטיקל "די וואַרצלען פון
דיין דעמאָקראַטיע זיין ווערן

אין איינוועגס מיט די גרא-
נדט זין צום מחבר. בעס
אײַס צושיקן 10 עקזעמפלארן
פֿרײַטן דאָס ארטיקל דורן
נוע פרעסע אגענטורן.

וורנאל" פון ניו־יארק האָט פונעם 25טן נאָוועמבער ד.י. אלינגעווע פרייהייט פאר די יידן פון א. א. שיינפעלד שטעלט פאר זיך דער יידישער קהל'ס מער די פרוכטבארע מעטאָדע פערזאָנלעכע פון די יידישע יונגע פערזענלעכקייט פון דעם יאָר זיין ראָט אין אויפהאלטן אן אנשמאלטן.

„ויקרא יוסף את שם הבכור

(המשך פון זייט 10)

— איז ריכטיק, זי ווערט
דורכגעפירט אין לעבן. איך
האב דאס אליין געזען.
"ווי געניסן פון אלע רעכט.
זיי האבן פולשטענדיקע רעכט
אונז צו חס וישר געלייגט
אן קולטורעלן לעבן אויף
די איבריגע באפעלקערונג".
ער דערציילט, אז אומשטעס
און רומעניע זענען דא שולדיג
אין רובאדמאס אלליין זייער
זונדן.

דאָס עטלעכע צענדליק שולן
אין די שולן דאוונט מען
אינדערפרי און אָוונט. נאָך
דאווענען זאָגן "ידו אויך תה
ליס, זיי לערנען. איין בוקא
רעמט זענען דאָ עטלעכע תל
מוד-תורו"ס, ווו עס לערנען
קינדער. ס'איז פאראן כּוּר

בו סוף-סוף הגנו, בארץ עמי

(המחבר פון זייט 10)

דער אינזשעניר רומעני, איז
א רעליגיעזע און ווערט
מעסט אפגעוויס פון די רב-
נים. עס איז אבער א מאנגל
אין רבנים שווארץס
יידישע לערער. דר. ששה רון,
דער הויפט רב פון רומעניע
שפילט א גאנץ וויכטיקער ראָלע
ביים אויפהאלט דאָס דאָזיקע
רעליגיעזע לעבן.

דער מחבר פונעט ארטיקל
הייזט הייסער אן אז ער
הער קריטער האט זי גע
קאנט אויפן אקט איבערגיין
פון דער הייסער סטעיסיס
וואס די פערזאנע פון דער
לייזענע קהל פון דער סא
ציאליסטישער רעפובליק רוי
מעניע פירט אן, אז, אין
פון אויפמאלטן די בתי הת
פילוט און די איבעריקע דע
ליגענע מוסדות, ווי בית
עלמנים א. א.

הער ארטמאנד לאפלאן, גע-
נעראל-סעקרעטאר פון דער
פראנצויזישער אפטיילונג פון
געפערט מחזורים ווי אויך
אנדערע תשמישי קדושה.
אלע פארלייכערונגען ווערן

די פרעסע אגענטור "היסא" יעדע-בילועט'ס פונעם 27- פונעם ארטיקל "די וואלדען רב הכולל דר"ד משה רון ר. 127 פון אונזער צייטש"ע.

פיר-קאפיטעלע פונעם יידישן
וועלט-אפגאבעס, וועלכער
איז אפגעהאלטן מיטעוואר
פאר אומשטורם, און ביי וועלכער
עד אראווענד געווען אלס
אבסערוואטאר. זינען ארויס-
פארשנינגען ווערן איינשטימיק
אפגעשטעלט געווארן.
אין באגלייטונג פונעם רב
היכל רון, וועלכער גענוס
היינט א גרויסן פאפולערן
האט, האט ער זיך געפונען
אין אומשטורם, און ביי וועלכער
עד אראווענד געווען אלס
אבסערוואטאר. זינען ארויס-
פארשנינגען ווערן איינשטימיק
אפגעשטעלט געווארן.

האט צוזאמענקונפפן מיט
אונזער דעם מיטל 98

נעם ירימק'ס העלם קעגנער
אין רומעניע ביז אין פאר-
לייבא וואו, נאך איבער די
תשרי ימים טובים, האָב איך
אין דער צייט, נישט געפונען
ארויספארן פון בוקארעשט.
אין האָב ס'ד געמראָפֿן פֿער
דעם פרעזידענט פֿון דער
בוקארעשטער יידישער קהלה

פערעראציע פון די יידישע

פונעם יידישן לעבן אין דער וועלט און ועלכסם ארשטער-לער, אויך פונעם יידישן לעבן אין רומעניע.

אויך האָב איבערגעלעבט מאַמענטן פון טיפער עמנה, באַזוכניק ראש השנה, עשׂ לעבע פון די 28 שולן וועלכע זענען פאַראַן אין באַראַדעשׂ. אַלע זענען פול געווען מיט מחפּלאים. אין דער באַראַווניז זענען די שולן אײַך געווען פול. מײַהאַבן אײַבערגעזיגט נישט

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”, Str. Grigore Alexandrescu, nr. 93—95. București. R.S.R. 43405

ארוסיקע לענדער, אין די ער-
שטע יארהונדערטער פון דער

און ווען נישט צו דער מדינה
 דא נאכאל מיליאנען וועלכע האבן
 געקענט אראפלאזן און געניסן
 א טראגאדיע ווערן, ווען די האבן
 ערמאנט געוואנדן צו אידישן און
 חשבה באהן צו האבן ערמאנט
 געמאכט און דעם נאכאנאנד ווערן
 ערמאנט געמאכט, און ביזן דער
 מאן וועלכע האבן געווען דער
 אידישקייט און פארן דער האבן
 מיר געשיקט און אראפגען צו דער
 געזעצט און נישט און דער
 "דייטש" (אידיש גאט.)
 און אזא און דעמאלט ער האבן
 געמאכט פארן דעם צו באהן
 מיטלן ווען כוון "און געמאכט"
 ער איז געווען דער וועלכע ווערן
 געמאכט געווען, דא דעם נאכאנאנד ווערן
 שטאט געמאכט, דעם נאכאנאנד ווערן
 און ווען פארן געמאכט ווערן
 און ווערן געמאכט, דעם
 שטאט געמאכט, פארן געמאכט
 געמאכט ווערן מיטלן געמאכט
 און געמאכט

מלך ישראל מעבדו חזקיהו

גערײניקט דעם בית המקדש

ררי מעקסטן זענען פאראן
אין ספר מכבים ווען דער
פיערונג פון סוכות אין חנו-
כה. דער ערשטער מעקסט
געפינט זיך אין ספר מכבים
ב' נאך דעם ווי עס ווערט
דערציילט ווי מען האט אים

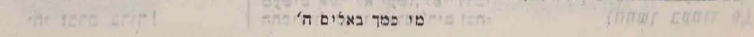
חנוכה ווערז זייער וועניג
דערטאנא אין תלמוד און
דעם גרונט פונעם פייער
ווערט אנגעגעבן דעם גס פון

דער רב הכולל דר. דוד מיש
רוזן וועט האלטן די דריטע לכבוד
חנוכה.
שבת דעם 25 = ספן דעצעמבע
ד. י. זינגער 7 נאכמיטאג. וועט
אפרוקמען אין דער „באר
הירש" שול פון דער בלאדול
גאס, די חנוכה פערזונג, געפר
וועט פון די חסידים פון דר.

וּתְרַב מַעֲשֵׂאֵי בְנֵי־מִיָּן ... (ס)
(כס)

(המשך אויף זייט 9)

„ישראל" משלו "עמ" –
 מיר – זאָן אונדזערע חכמים
 — זענען קיין נענדען געבליבן
 צו בויען. מיר האָבן געזאגט
 נישט אויסגעהערט צו נאָר
 אדער ציעט פונעם מענטש
 אין לעבן אויף א צארגאנג
 פערטן מיט דער מנהג וואס
 שטאנד אין העלדנאס אויפן
 שטאטשעלד, מיטפערשטע
 געהרגט אדער אונגעוואר
 כונגען פון געזעצער קיין
 אונגעזען פון אונדזערע
 מיטן טובים געפירט
 גיט אין תורה'שע שטאטשעלד
 און באהאנדל נישט קיין העל-

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

הרהורי חנוכה

אור מצל מאש"

(ובריה ל ב)

המקור התפתחות האמונות
אל עמים שונים הצליחו,
רובם המפורסם הערוד תיאור
פסיכולוגי של הצבור הנדון,
בזו שבנו דרכם לפי הספ-
ות הפולקלורית של אותו
האמונות נשטת העם, שאי-
פוזו השקפה בחתומה בא-
דוה שנעשברה במשך העתים
בין המוני העם. אוריות של
אליהם או הצגת-ההרואה האש-
נים של הרקולי מתארים
לפנינו מסמטת התפשטותה
החמה שבה הבורה של יוון
העתיקה. רגע בו שלף ילד
את הקוביות כדי לחרוץ אם
עלו לעבור את הרויבוקין
מגדל את האבון הכבש הש-
רוע של רומא העתיקה. כל
התולדות של העמים מראה
את הלך הנפש הנמוסים
ובכדי שנתחשש בסוגיה לפי
רוח הומן את "אופן ההיים"
של התקופה המדוברת.

נכריים אנו בחובסה זו
באשר מניעים אנו לתת עין
אל אחד המסים הכי אפני
ותמי עממי של שפותינו הדי-
תה לנס המדוברת.

שאלת המועדים שלנו היא,
אינם חוגגים הם לריכות
כשה המלחמה, נצחונות צבא
או שמור עמים. אף אחד
מהמים שלנו אינו מעריץ
פני נכור ואינו מריסם מעשה
נבירה, הריגתה היותר הבל-
סת נחנה לנו על ידי הגדת חג
החפס, זה שהחרונו מישעבור
המסרים, שבה לא נזכר אף
פעם יסמו של משה, האשיות
האשיות של האפוס הזה.

החג היהודי אשר, כאמורה,
הינו יכולים לחשוב שיהיה
ימצא מן הכלל, הוא חג החנוכה.
המאורע אשר נרם את החג
הוא נצחון המסכים על אפי-

תמיד — אימרים חכמינו —
נמשלנו לשמן. מעולם לא
חרנו להאמין כי תכלית האדם
כחיים היא הודעותו במנורה
המפוצצת אור. עוד בימים כאשר
המבול איום על העולם בכליו
נמור, נישאר בשלנו מסל
המניח המיטיע, ענף היות
במקרה של היונה, הנחש-
לם כלעי וישיבי בני אדם
והכחידו שרית פוריים, נשאר
רק ענף זית שאותו אספה
היונה הרבה אשר שלחה נח
לדור אם עוד ישנה תוחלת
להצלת האנושות. נשארה שאר
רית, אמת, אולם ממה החלי
לורוה קיום הדיים ונריכים
בעולם, אשר עוררו לחיים
הדשים.

ומנותה קנסים... כמה-פע-
מים, במשך תולדות ימי עמנו
בת אלפי שנים, לא הורה
התופעה הזאת! מנורות חיות,
אשר הפיצו נריכות רחבה
מאור הדעת והאהבה, מאור
האמונה בצדק אשר יופיע,
מאור השאיפה הנריכה לה-
תאחות בני האדם; מנורות
מלאות שכן ברכה של אידו-

החג והמנורה את המנורה

אלים נשבים, של שאיפות
נעלות, נשברו על ידי הוד
האזרית של הערציות. הם
לא הרישו את האור כי הנושר
סבר על עולתם.

על ארון הקודש בו נמצא
ספר התורה, תמיד שזר הצר
את חמתו. נכונתאצר העית
אותו; שימוש תקע חרבו כי
ספר התורה; אדרגוס קיסר
כרד את זה שלמר בנוילי
הספר וחפכם יחר את האדם
והספר ללצור בוער; טורקי-
כמדו השליך את הפלה הכ-
תובה על מקדו האש שאיכלו
נס את זה שעסק בה; היטלר
הפיץ מדרוות אכל בכל הארץ
צות נשכשכ, כלם חשבו שעלה
בידם לעשות את האנושות
באפלה.

אולם כולם פעו כי תמיד
היה, "נותר קנסים", מנורה
נפאלה. הגם שב ונתחדש.
המנורה הצנועה, הניצוץ שעלם
תחת אפר החורבות הצית
מחדש את הלכה וכוהה
גשיתה יותר בידה מסה
שהיתה לפני שברה הגדול.
"שארית השומר..." כמה פע-
מים לא הכרית מלאך המות
את שורונו! מייג סרני
לנוה את עצמינו במשך אלפי
שנים.

"שארית הפליטה". הנביא
זכריה צורק להבוע את התי-
מונה המרעורה של גורלנו
ההיסטורי באמרו: "הלא זה
אור מצל מאש" (זכריה ג,
ב). כן פעמים רבות הקיפה
אותנו השלכת אבל לא אלהה
אותנו. ברנע האחרון בא
הניתוק מן האבדון.

חנוכה עם מנורתה שמארה
את ביתנו בעינים שקור-
מים ללילות הכי ארוכים
בשנה במשך לנו בכל שנה
ולשנה את הנס הזה של הצלה
ברנע, האחרון של התחדשות
ושל תקוה.

ספל החנוכה, אינה חרב
מלילכת כרם, אינו דיוקן
של מסך צבא גערי, היא
מנורה, שארית השמן.

וזה רמו לנו בעל המעמים
שלא נתן להם רק נגינה אחת
אינם פהותים בערסם מהשאר,
אעלם רק וקף קנן — גיפה
פשוטה ואעל איהיה וקף גי
דול — גיפה וגיפאת ראש
בכני מלכים ודול.

מקום אחר כבר פירסמתי
את ההשערה כי בעל מאמר
הנ"ל הוא אחד מסמכים
וימאלי היינו מתחיה ויהיו
הוא אחד מבני ודול, לפי
זה נובע מאמר ופתנם כל
ישראל בני מלכים ממנו, או
יותר נכון זאת היתה, השגת
מתחיה ובניו שכתבו על
דלים הסיסמה, "כל ישראל
בני מלכים" לפי שכתבו על
דול העם היה נגר עיניהם
ולא האצילים שמסדרתם היו
המניעים כידול! אז התבול
את מאמר הנ"ל בזה הסדר
"מלכים כל בני ישראל" תובל
לעלות מראש התיבות מליה
אחת ותצל לר, "מ כ ב י".

כאשר שמעו בני ישראל
שהם כולם שונים לחנוכה, כלים
"שוים" לא "לזה" הכינו שם
נס כן, "ערבים זה לזה" לחסו
מלחמת נבורים עם בני מר-
תתיה והשם הצליח דרכם
של המכבים.
יהי זכרם ברור!

הרב אלי' כ"ץ שליט"א — בראשית

ה מ כ ב י

שנים ננינו דבר זה
בדאי צריך הסבר מרע ימינו
בשלשה הנ"ל: ואולי אפשר
לומר על יסוד מאמר של
שמעון הצדיק (באבות ז"א,
מ"ב): "שני שלשה דברים
העולם עומד — תורה, עבודה
וגמילות חסד" — שעמדים אלו
גרמו מה על סדר הנ"ל. תורה
מיומנו אצל יושבר שעליו
נאמר במסכת (ה"א ז"ל) "א
ומבני ישלבר יודעי יגלה
לעמים לרעת מה יעלה יגלה
ולפני שהוא ה' עמוד התורה
נאסף לו על שמו שני פע-
מים. בשני יודעי עמוד ה'
עבודה ל' נתיים על שמו כי
עין בזכרים (ד' ג"ח ב')
אמר רב דמי אר רב —
בשלשה מקומות שרתה שבי-
נלל... ובכלום לא שרתה, אלא
בהלכו על בנימין שנאמר
(דברים ל"ג, י"ב) "הופע עליו
כל היום" כל חפיות לא
היו, אלא בהלכו של בני
מין".

נפתלי ה' עמוד גמילות
חסדים עין סופה (י' ע"ה)

את נבירי האומה שהערו
נשם יסות כימי היגנים
להגון לעם, אנהנו קוראים
מכבים ומיחד את יהודה כן
מתחיה מכבים, "יהודה מכי-
ב" ומסנו תיאר זה
לשאר אחיו לכל בני מתחיה
החן, ויכשו הגיל יש זה
כל הלאומים מאיתה תקופה
העשירה את חינו בני
חנוכה.

מה ששמענו שם זה, מכי-
ב" על ישאלה זאת ניסו
כבר להשיב רבים ושלמים
ואמס גם אני את חילי בזה,
ואע"פ לפני קוראים הנכבדים
מה שהעלה מצותיה. אקדים
רבי שמעון הקטן לבמברר
א' ה' ז"ל: "ג' כשעם בנינו
יב' סימן ג'ל פירוש כי שם
במסופים ה' — מ' נמנו ישות
השנים ישו מהם בנינה אחת
כלם בוקר גדול וג' מהם
כ' נגינות בשפא וקף קנן.
לשלה אח: שש להם שתי
נגינות אח: ישלבר בנימין
אחלי שגמרים במסופים
ח' י"א, יס"ה, ע"ש. וראשי
תיבות של הנ"ל הם — יב' ו
זה כונת המסורה ג' שבי-
שם הם כשעם אחד כענין
הינו בעמסופים ה' — מ'
ידול, לפי זה יוצא לנו מ'
שבים בנינה אחת וג' שבי-

אביגדור המאירי

תפלת חשמונאי

אלהי הכרובים,
הכרינא מוזבול במלחמתי המורה
וכרוחי שבה מרה;
הכרינא במובחר המנאל
ותיה עמי בצורה.

אלהי הכרובים,
ששענא קול שופרנו הנחר מתהללות ר,
ער אשוב אליך;
הן אתה הוידע: כל כחי כפי הוא,
ומכצרי: רביר פריד.

אלהי הכרובים,
בררינא כל נכר, שחרוננו יצדוה
שרבריה עוד לא לעו, —
כחרונך, אלהי, בררינא אר הפעם
את כל-כר-מתחיה.

אלהי הכרובים,
שלחנא אש וזהה בעינו החולה,
בתונתנו הגדולה,
ובל-שקין שמוסם המבע ברם-לכי
וככלני לעולה.

שעשועים לחנוכה

חידון גלוי של תנ"ך

(א) באיזה ספר, סימן ופ' נמצאת מלה, שבה ג' נונים
סוג נמצאים ישלש נסמכים רצופות.
רצופים על סוסר אחד. (ראה הפתרונים דרך 9)
(ב) באיזה ספר, סימן ופ' תור: צבי מירספולסקי,
סוג (בכתבי-הקדש עסינין) נובוכיביקס, בריית-הפועות

רבי יהודה הלוי

רבי יהודה הלוי הוא אחד המשוררים הגדולים ביותר של
עם ישראל.
יהודה הלוי בן שמואל נולד לפני למעלה מ-800 שנה בעיר
טודלה בספרד. משם הוא עבר לדרום ספרד, בדרום ישוב
אז גדולי תורה וגם המשוררים היהודים. שם הכירו מיד בכור
חות הגדולים של יהודה הלוי בשינה ובקלשון העברית. את
המקום החשוב ביותר בשרי יהודה הלוי תופסת ציון, מפורסם
במיוחד שירו "ציון הלא תשאל שלום אסירך" ... מזמן
התנ"ך לא היה עוד משרר שדבר באהבה כל-כך גדולה
על ארץ-ישראל ועל ירושלים.

לא רק על ציון כתב יהודה הלוי. הוא חבר שירים דתיים
על אלקים ועל עם ישראל. על העולם ועל הנשמה הפתוחים
ביופי בלתי רגיל. הוא כתב גם שירי "הול: דברי ידירות.
שירי אהבה. שירי נק. שירים הומוריסטיים ועוד. יהודה הלוי
היה רופא, ובמקצו זה מצא את הפרנסה שלו.

המחשבות על עם ישראל, על ארץ ישראל ועל הגלות לא
נתנו לו מנוחה. הוא התלס לעלות לארץ הקדש. בשנת 1100
יצא בדרכו לארץ ישראל. באגיה כתב שירים על זקם. הוא
מתאר את האגיה הקטנה שבה הוא נסע ואת הנס הגדול והנורא.
פאשר קוראים שירים אלה. מרגשים בריה הקטנה והגדולה.
הוא הגיע למצרים-התחתנה האחרונה לפני ארץ-ישראל.
זמן קצר לאחר שהגיע למצרים מת (ב' 1140). הוא לא זכה
לעלות לארץ-ישראל.

אגדה מספרת, כי יהודה הלוי הגיע לשערי ירושלים. וזא
שפק דמעות על האדמה הקדושה ונשק את האבנים שלה. ואז
עבר ישמעאלי עליו כסוסו והרג אותו.

(בהוצאת ברית עברית עולמית)

על התורה

פרשת וישב

היו נא ראה את עולוס אחיך
ואז שלום הצאו ווויבני
דבר" (לז, יד).

בשתיחת חסידות פשיסחה
בראשית צמיתהה עבר ריגון
מרתה חסידות לובלון שתי
סרי רבי שמחה בוננים עושים
מעשים אשר לא יעשו, לפי דרכי
החסידות. עמוד הארמז'רים וכת-

רו בארם גדול אחד שולך לשבות
עלם נחתיהו. על קנסם ולהתחוקות
אל שרשי התבונים.
אשרה שבת שבת שולום של
חסידו לובלון לשכונת שבת
פרשת "וישב" היתה, חזה רבי
שמחה בוננים ואמר: לפי שהיה
יוסף מדר לנעמים בגנותם של
אחיו, כסו שכתבו למענה (זו,
כ), ויבא ויסק את דבתם רעה
אבותים, לפיכך נכשו בשלש
חו אלותם אמר לו: "לך נא וראה
את שלום אחיך" — אין, "נא",
אלא לשון קבשה — בבקשה מדר
(המשך בעמוד 9)